

BALKAN ŞİBH-İ CEZİRESİNDE TÜRKLER*

Üstünyân Cansızof
Transkripsiyon: Umut Üren*

“Osmanlıların zuhûrundan mukaddem Türklerin Balkan şibh-i cezîresinde zuhûru ve orayı işgali”.

Asya kıt’ası tarihince kıtaât-ı âlemin en eski zamandan berü malum bulunanı olub nev’ beşerin beşiği add olunmaktadır. Vâkıa Türk kavimlerinin vatanı kıt’a-yı mezkûre olduğu gibi bi’lcümle Avrupa akvâmının dahi mevlidî ve ilk yurdudur.

Muhâceret-i umûmiye devrinde Avrupa akvâmı dağılarak şimdi buldukları mahalleri tutmuşlar, bu sırada bazı Türk akvâm ve kabâili dahi Asya’dan Avrupa’ya geçerek akvâm-ı muhâcere arasına sokulmuşlardır. Tâ ol’zemân-ı kadimden beri Balkan şibh-i cezîresi Türk akvâm ve kabâili için yabancı bir yer değildir.

Mezkûr Türk akvâm ve kabâili birkaç asır şurada burada ve köşe bucakda vakit geçirmiş olduklarından sahne-i tarihte gözükmeğe pek çok zaman sonra muvaffak olmuşlar ve Bulgar, Macar, Sırb, Ulah ve diğer bu gibi akvâmın Bizans imparatorları ile mücadeleye başladıkları andan i’tibâren meydana çıkmışlar ve Osmanlıların zuhûrundan müteaddid asr mukaddem muhtelif isimler yani Türk, Peçenek, Kuman, Alan, Yörük, Türkmen, Tatar nâmları ile ayru ayru zuhûr etmişlerdir. Bu Türkler ba’zân mezkûr Bulgar, Macar, Sırb, Ulah akvâmı ile müştereken ve ba’zân kendi başlarına olarak Bizans İmparatorları, Rus knezleri ve Osmanlılardan evvel İstanbul’u feth iden Frenk tâifesi yani ehl-i salîb ile uğraşmışlar ve muâhid ve müşterek buldukları akvâm-ı mezkûre ile dahi bir hayli muhârebât icrâ’ etmişlerdi. Te’sîs-i revâbit eyledikleri akvâm ile münasebetlerinde büyük roller oynamışlar vuku’ bulan muzârebe ve mücâdele-

---

* Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, 1 Kanunvevvel 1328- (14 Aralık 1912). Metin içerisindeki birtakım yer ve şahıs isimlerinin doğru yazılışları parantez içerisinde verilmiş, şüphe ile yaklaşılacak bazı isimler ise Üstünyân’ın kaynak olarak kullandığı “Konstantin Jireček”in ИСТОРИЯ БОЛГАРЪ, (1878) eseriyle karşılaştırılarak Kiril harfleriyle sunulmuştur. Açıklama gereği duyduğumuz bir takım hususlar ise dipnotlar arasında “aktaranın notu” olarak yer almıştır.

* Araş.Gör., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, İzmir, umuturen@gmail.com

lerde ibrâz-ı şecâat ve metânet etmişlerdir. Fakat nihâyet mezkûr Türk akvâmı mağlub olduklarından ba'zıları yine vatan-ı aslîleri olan Asya kıt'asına avdet etmişler ve ba'zıları galiblere tâbiyyet ve tenassur eyleyerek Balkan şibh-i cezi-resinde kalmışlar ve bu sûretle cinslerini değıştirmek akvâm-ı sâire arasında gaib olmuşlardır. Bunların bir cüz'-i kalîli Bulgarlar ile Rumlar arasında te'mîn-i mevcûdiyyet etmiş oldukları elsine-yi mütenevvîa-yı tarihîyede muharrerdir.

Âczleri küçük bir hizmetde bulunmak arzusuyla Türklerin umûm tarihine ait ise de vatan ve lisân, kader ve istikbâl ve münâsebât cihetiyle Osmanlı Türklerine merbût olan bu Türklere temas iden ve müteallik bulunan ma'lûmâtın bir kısmını Avusturyalı Çek anâsırından Doktor Kostantin Yirecek (*Konstantin Josef Jireček*) tarafından Rus lisânında tahrîr olunarak Rusya'nın Odesa şehrinde 1878 tarihinde tab' olunmuş olan Bulgar tarihinden tercüme ve iktibâs iderek bu makaleyi yazdım.

Alan, Türkmen, Yörük, Tatar akvâmı vukuâtı ve Osmanlı Türklerinin Balkan şibh-i cezi-resini feth ve zabt iderek bu Türkleri tamamen yek-vücûd ittikleri hakkındaki ma'lûmât dahi tarih-i mezkûrdan bi-t-tercüme ba'dehu gönderilecektir.

Tevsî' ile balkan diyarına yerleşmiş ve Osmanlı Türklerinin yolunu teshîl ve hazırlamış olan bu Türk kabâilini, Bizans imparatorları diğerk akvâm-ı mahalliyeyi işgal için vâsıtâ ve âlet ittihâz itmek istediler ise de Cenâb-ı Hakkın hükmü ile aksîsi zuhûr itmiş ve nihayetinde mezkûr Bizans İmparatorluğu ve balkan kıt'ası Osmanlı imparatorluğu tarafına kısmet olmuş idi. Bu cihetleri dahi tarih-i mezkûrdan bi-t-tercüme üçüncü makale olarak göndereceğim.

Bu kere tarih-i mezkûrdan iktibâsen tercüme ettiğimiz parçalar otuz beş fıkradır. Ve her fıkranın başına tarih-i mezkûrda münderic bulunduğu sahîfe mu'terize içinde olarak işaret idilmiştir.

1.Vardarlı Türkler

Türkler cesîm bir ırk olup kadîmen ayrı ayrı isimler ile müsemmâ birçok kabâile münkasım idi, bunlardan biriside Vardarlı Türkler'dir. Diğerk hemcinslerinden ayrılarak Balkan şibh-i cezi-resinin içerilerine doğru ilerlemiş idiler. Lâkin ırk-ı aslîden ayrılmış oldukları mahall ve şibh-i cezi-re-i mezkûreye gelmek için ta'kîb eyledikleri tarîk mechûldür. Zikr etmiş olduğumuz tarihten bunlara dâir iktibâs edeceğimiz muhtasar malûmatın hulâsası şudur: Osmanlı Türklerinin zuhûrundan beş asr mukaddem Rumeli'de Selanik ile Vodina arasında Vardar nehri civârında iskân olunmuş olan Vardarlı Türk kabilesi ba'dehu tenassur iderek altı yedi asr müddet isimleri yâd olunmuş nihâyet etrafında bulunan akvâma karışmışlardır.

Bu kabileden mâ-adâ milâdın on birinci asrında Ohri kasabası etrafında da Türklerin sâkin oldukları görülüyor. Onların ol'vakt Balkan kıt'asında bulunan Peçenek Türkleriyle beraber münkariz olmuş oluğu müstebândır.

Fıkra (1) [293] “ Bizans İmparatorluğu ile Bulgarlar beyninde Türk kabileleri sâkin bulunmakta idiler Bizans İmparatoru Theofil (*Theophilos*) (829-842) Selanik ile Vodina arasında bir Türk kabilesini iskân ettirmiş idi. Bunlara Rumca “Βαρδαριώται ἤτοι τούρχοι” Vardarlı ve yâhûd Türkler tesmiye olunmuş. Ba'dehu tenassur idüb Ohri Kilîsası idâresine tâbi' olmuşlar hususi piskoposları dahi varmış¹.”

Milâdın on altıncı asrında dahi Vardarlılar merkezi Doryan kasabasında olan Pavliyan Piskoposluğu dâhilindeki ahâlî arasında zikr olunurlardı². Mamafî onlar bu gün munkariz olmuşlardır. Rivayete nazaran Vardar lâfzı bunlardan zuhûr etmiş ve kalmıştır.

Diğer Türkler milâdın on birinci asrında Ohri civarında mütemekkin imiş. Bunlar ol esnada Niş ve Sofya ve Moglena (*Moglená*) ve Ovçepole (*Ovče Pole*)³ mevâki' ve Tuna Nehri sahilinde sâkin bulunan Peçenek kabilesine mensûb olup onlar ile beraber çok zaman geçmeden mahvolmuşlardır, yalnız birkaç mahalde isimleri mezkûr kalmıştır⁴.

Fıkra (2) [278] “Norman ehl-i salîbînden on bin nüfûs Boyemond (*Bohemond*) taht-ı kumandasında olarak Arnavutluk sahiline çıkmışlar, bunlar Kesriye'yi geçüb Bogomillerin karyelerini yağma ve garet iderek ve vardar da sâkin bulunan Vardarlı Türkler tarafından ibrâz edilmiş olan muhâlefete bakmayarak Bahr-i Sefîd (via Egnatia) yolu ta'bîr olunan tarîk vâsıtasıyla dersââdete azîmet etmişlerdir.”

2.Peçenek nâm diğer Poloveci Türkleri

¹ İlâve-i mütercim: tarihin müellifi tarafından îrâd edilen 22.nci mülâhazaya nazar kıl.- mezkûr 22.nci mülâhazada:Καί λαμβύνειν το χανονιχον αὐτῶν πάντων χαί τῶν ἀνά πάδα Βουλγαρίαν χαί τῶν περὶ Βαρδαριον τουργῶν ὁσοι ἐντός Βουλγαρχῶν ὁρων εἰσὶ Bunlar Bulgaristana virilen imtiyâzât şartı dâhilindedir.

² Tafel de vardario et de gent vardariotarummus.Ktien.

³ Aktaranın Notu: Ofçabolu (овче-поль) Makedonya'da Bregalniça nehrinin kollarından biri olan Kiliseli etrafındaki mevkiidir, Moglena ise; Almopia=Karacaova'dır.

⁴ Mülâhaza-yı müellif: Dobrucada Tuna kenarında Peçenek karyesi Bulgar Moravasında Leskofça'da Peçe Novıçe, Sofya'dan Berkofça'ya gidülürken yoldaki Peçenek tepesi, milâdın ondördüncü asrında Poluğ'da Peçenek yolu, Sırbıye'de Karagoviçe civarında Peçenek karyesi ve on ikinci ve on üçüncü asırlarda Dubrovnik'de hükûmet iden Peçenejiç Hanedâmı gibi hâla bu isimler yâd olunuyorlar.

Bunlar şimdiki Rusya kıt'asının Dinyeper ve Dinyester nehirleri civarından zuhûr idüb ilk evvel Ulahya ve Moldavya kıt'alarında mütemekkin etmiş ba'dehû Tuna'nın Balkan yakasına geçüb oralarda sâkin olmuş bir kabiledir. Kabile-i mezkûra milâdın onbirinci asrında dahi Niş ve Sofya ve Moglena ve Ovçepole ve Tuna sahilinde mütevattin bulunuyorlardı.

Peçenekler milâdın sekizinci dokuzuncu asırlarında meydana çıkub hemcivârlarıyla mücâdelât ve icrâ'-yi muhârebâta ibtidâr itmişlerdir. Bulgar hükûmdarı Çar Simon oğlu Petro zamanında Bulgarlarla bi'l-muahede birleşub Macarlarla muhârebe itmişlerdi. Hükûmdarları Küre(!) Rus Knezi Sviyotoslavı (*Svyatoslav*) muhârebede mağlup ve itlâf idüb kafatasından şarab içmek üzere kadeh yaptırmış idi⁵.

Peçenek Türkleri, Bulgarlar'a Bizans devleti taht-ı tâbiyyetinde buldukları yüz altmış sekiz sene zarfında pek çok def'a halâsçı sıfâtıyla muâvenetde bulunmuşlardır. Peçenekler Bizans devletinin buhranlı zamanlarından kendi hesaplarına dâimâ istifâde ettikleri gibi ba-zân anların hizmetlerinde dahi bulunmuşlardır. Nihayet bunlar Kuman Türkleri ile vuku'bulan muhârebelerinde mağlup olarak bir kısmı esnâ-yi harbde mahvolmuş ve bakiyesi dahi anlarla karışmıştır.

Fıkra (3) [208-209] “Milâdın 914 senesi eylülünde Simon Edirne'yi alub biraz vakt elinde tutmuşdur. Bizanslılar Araplar ile serfan müsâleha itmişler ve pâ-yı tahtlarında bütün kuvâ-yı harbiyelerini cem' eylemişler ve Simon aleyhine muhârebeye kıyâm ittirmek üzere boş yere Bulgarları, Sırları ve Macarları ve Peçenekleri teşvik itmişlerdi.”

Fıkra (4) [222] Çar Petro zamanında: Sırlar Bulgarların taht-ı idâresinde bulunmakta idi. Macarlar sefer için Garbî Avrupa tarafına yürümekte idiler. Macarlar arasında Peçenekler dahi vardı. Peçenekler Bulgarlarla münâsebatda bulunur ba-zân dahi anlarla müttelik olur idiler.”

Fıkra (5) [242] “Rus knezi Sviyotoslav artık kendi memleketini görmemiş Peçeneklerle Dnyeper nehri civârında icrâ' ettiği muhârebede itlâf olunmuş idi. Peçeneklerin amiri Küre (!) kafatasından kadeh yaptırmıştır.”

Fıkra (6) [251-252] “Macarlar göçebe Τούρχοι Oğuz kavmi vâsıtasıyla sürülerek Volga nehri tarafından Don nehri sahiline gelmiş, Hazarlar ile hâkimiyetlerini kabul itmek üzere ittihad itmiş; az zaman içinde Hazarların hâkimiyetini de terk iderek Etelközü'ne eski bucak tarafına hicret itmiş ve Bulgarlara kârib Dinyester ve Prut ve Siret nehirleri etrâfında sâkin olmuş idi-

⁵ [A.n] 968 yılındaki seferinde Bizans İmparatoru İan Tzimistzes tarafından ağır bir yenilgiye uğratılan Knez ve ordusu geri dönüşleri esnasında Peçeneklerin saldırısına uğrayarak kılıçtan geçirilmiş, Peçenek Başbuğu Küre Svyatoslav'ın kafatasından kendisine şarap kadehi yaptırmıştır.

ler⁶. İmparator Leon “Taktika” nâmında olan te’lifinde Macarlar için: İmparatorun memâlikini halâs itmek üzere bu kavim Cenâb-ı Hakk’dan mahsûsen gönderilmiş ve taraf-ı ileyhden bizzat teslîh olunmuşdur diyor. Tuna, Bulgarlar tarafından zincir ve ipler ile kapanmış idi. Bundan dolayı Macarlar nehr-i mezkûru mürûr idemedikleri gibi Bizans donanması dahi oraya duhûl idemiyordu. Macarların taaccübini mu’cib olacak bir tarîk ile Bizans gemicileri bu seddi bozmuşlardı. Bulgar Çarı Simon Macarlarla üç defa mücâdeleden sonra Dirister’e⁷ kapanmıştır. Bu şehir içinde bilâ hareket duruyor düşmanın Mundrağ’dan⁸ Preslav’a⁹ kadar olan mahâllerde harb ile meşgûl bulunduğunu görüyordu. Simon âcilen Peçeneklerle birleşti. Peçeneklerde ol’vakt aşığı Dinyeper’de göçebe halinde meskûn olub Macarlara düşmân idiler ve evvelce Macarlar üzerine Etelköz’de (!) dahi hücum itmiş idiler. Macar kralı, Almanya İmparatoru Arnulf tarafından Çek kralı Svatopluk aleyhine da’vet olunmuş idüğünden ol’vakt Moravya’da ve Panonya’da bulunarak önüne gelen mahâlleri harâb itmekte idi. Lâkin aileleri Beserabya’da zayıf bir himâye altında kalmasıyla Peçenekler tarafından bir kısmı itlâf olunmuş, diğer kısmı taht-ı esârete alınmıştır.”

Fıkra (7) [272] “Bulgarlar idâresinde olan mahâllerde Peçenek ve Kumanların hücumuna nihâyet yokdu. Mahâll-i mezkûrede bulunup nîm müstâkil olan Sırplar tarafından Peçeneklerle Kumanların iş bu tecâvüzlerinden dolayı aleyhlerine kıyam edilmiştir. Bunlardan mâadâ bir kısmı Rumlar bir kısmı Bulgarların Bogomil ve Pavlikan mezâhibi¹⁰ sâlikîninden olub hükümetden gayri memnûn bulunan diğer erbâb-ı isyân dahi milâdın 1078 senesinde memleketi ta Edirne’ye kadar yağma ve garet itmekte ve bunula beraber Bizans memleketini dahi lertzânan itmekte idiler. Filibe’den Rum Pavlikanı Leka (Jleka) milleti ve Slav ve Bogomil Dobromir ref’ ittikleri livâ-i isyânları Sofya tarafına ve Misivri’ye kadar nakletmişdiler¹¹. sahîhen seksen bin asâkirden ibâret ve gayri muntazam müsellâh olan mezkûr âsiler kendilerinden daha az ve mâmafi muntazam müsellâh bulunan Bizans alaylarına karşı bozulmuşdular. Fakat sekiz sene mürurunda yani miladın 1086 senesinde biriside Slav isminde olan Bulgar ser-gerdeleri Dirister’de Kumanlarla birleşmiş idiler. O esnada Bogomillerde

⁶ Mülâhaza-yı müellif: 158.nci sahîfeye nâzır.

⁷ İlâve-yi mütercim: Dirister bugünkü Silistre Kal’asıdır.

⁸ İlâve-yi mütercim: Mundrağ mevkiini müellif dahi zikr etmiyor.

⁹ Preslav Bulgarların en eski pây-ı tahtı olan “Markia nopol”dır ki Şumnu civarındaki Eski İstanbul kasabasıdır.

¹⁰ Bogomiller ile Pavlikan Bulgarlarca birer mezheb olub sâlikîni o nâmlarla tefrik olunur idiler.

¹¹ Mülâhaza-yı müellif: elimizdeki belgede bu kısım okunamamaktadır.

türeyerek Filibe'nin şimal tarafında kâin Vlatov (Велятовъ) Kalesi'ni¹² zapt etmiş olup oradan Trakya'yı yakub yıkub emvâl ve hayvânât gasb itmekde idiler. Kumanlarla birleşen isyânın sergerdelerinden biri Kuman ümerâsından birinin kerîmesini tezvîc eylemiş idi. Kumanlarla birleşen usâta anların muavenetiyle diristeri ve civârını zapt etdiler. Andan sonra mürûd iden müteâdid senelerde mahall-i mezkûrede Bizanslıların hükûmeti ismi var cismi yok bir halde idi. Mîlâdın 1087 senesinde Tselgu Han (Целгу-ханъ) seksen bin Peçenek ve Kuman asâkiri ile Trakya'ya muhâceme etmiş fakat bu bedbaht hücumda mak-tul olmuş idi¹³. Tuna üzerine yürümeğe kıyam iden imparator Aleks de müthiş bir mücâdeleden güç hal ile halâs olmuşdu. İmparator ancak Peçenekler ile Kumanlar arasına fesâd ilka' idüb mâbeynlerini bozmak ile bu muhatarayı bertaraf itmeğe muvaffak olmuş, Meriç nehri mansıbında olan Lebunium'da¹⁴ icrâ' itdiği muhârebe ile balkan etrafının dehşetli hârâbatına ve perişâniyetine nihayet virmeğe muvaffak olmuş idi. İş bu barbarların bir kısmı Moglena'da iskân edilmiş, bakiyesi katliâm sûretiyle mahvolmuşdur.

Mîlâdın 1122 senesinde Peçenekler son defa olarak Tuna'yı mürûr etdiler iseler de Trakya'daki Vereya¹⁵ mevkiinde kâmilten mahvolmuş idiler¹⁶. İşbu asrın nihâyetinde Peçenekler munkariz oluyor yerlerinde Kumanlar yerleşiyor. Bunlardan Ohri'de uygunsuzluğa ictisâr ile isyân idenler Ohri gölünün garb tarafında kendilerine müstahkem tahassungâhlar peyda etmiş iseler de sergerde Mihail Taronit (таронитомъ) tarafından mağlup edilmiş idiler¹⁷. Mîlâdın 1094 tarihinde Kumanlar Düzme Diyojen nâm imparator tarafından teşvîk olunub yeniden Tuna'yı mürûr itmişlerdi. Bunlar dağlıların muavenetiyle balkanı aşmış Yanbolu vesair civar mahalleri alarak düzme Diyojen'i imparator yapmağa karar vermiş idiler. Edirne şehri kırk sekiz gün Kumanlara karşı müdâfaa etdi. Bu muhasara Tavrokoh¹⁸ (Тавракомонъ) yanında vuku bulan muhârebe ile nihâyet bulmuşdur¹⁹.”

¹² Mülâhaza-yı müellif: yahûd Velyatoh. Bu mevkiin Felibe'nin şimal tarafında Meriç nehri üzerinde olduğu Anna Komnena'nın eserinde yazılıdır.

¹³ [A.n.] 1087 yılı ilkbaharındaki mücadelede Peçeneklerle birlikte hareket eden Macar kralı Solomon ve Kuman reisi Tzelgu, Bizans kumandanı Nikolo Maurokatakolon idaresindeki orduya yenilmişler ve bu mücadelede hayatlarını kaybetmişlerdir.

¹⁴ İlâve-yi mütercim: Samako kazasında bir mahallin ismidir.

¹⁵ İlâve-yi mütercim: Vereya'nın şimdiki eski Zağra yani Bulgarca Stara Zagora olduğu zannındayım.

¹⁶ [A.n.] 1122 senesinde ki bu hücumda mağlup olan Peçeneklerin daha sonraki tarihlerde de Tuna'yı aşip saldırılarda buldukları bilinmektedir. 1152,1154 senelerinde ve 1161-1171 yılları arasında Peçenek akımları yaşanmıştır.

¹⁷ Mülâhaza-yı müellif: Raçki: Cenûbi Slav muhârebati, sahîfe:310,559 Theofilactus Epist.65.

¹⁸ İlâve-yi mütercim: bu mevki Edirne'nin eski saray-ı Hümayûnu mahallinden uzak değilmiş.

¹⁹ Mülâhaza-yı müellif: İ. Rad., 30, 31, 77, 196, 217.

Fıkra (8) [259] 1107 sene-i milâdisinde Bulgar çarı Vladislav zamanında: Vladislav Tuna sahilinde meskûn Peçenekler ile muâhede itmege muvaffak olmuş idi. Rivâyete nazaran Dirister kumandanı muâhede-i mezkûreyi bozmuşdur.”

Fıkra (9) [266] Bulgarların Bizans taht-ı idaresinde buldukları zamanda: “Bizanslılar Bulgaristanı 160 sene taht-ı hükûmetlerinde tuttıkları zaman ahâlîsi kendi rızâ’ları ile Norman, Peçenek ve Kumanlara muavenetde buldukları gibi Bizansın aleyhine kıyam itmiş olan kendi reislerine de yardımında bulunmuşlardır.”

Fıkra 10 [267]: “Bizans İmparatorluğu arazisi buhranlı zamanlarda Arap ve Norman ve Peçenekler için ziyâde menfaatli idi.”

Fıkra 11 [275]: “Tuna sevhili arazisi müthiş bir gazab-ı ilâhîye dücâr olmuşdu. Milâdın 1048 senesinden 1054 senesine kadar yani altı sene zarfında Peçenekler arâzî-yi mezkûreye dehşetli taarruzâtta bulunmuşlardır. Trak Han (Тиракъ) kendisine karşı kıyam eden sergerdesinin Bizans imparatorluğu tarafından kabulünden dolayı hiddetlenerek seksen bin asker ile Bulgaristan’a hücum ve duhûl etdi. Lâkin Konstantin Arianit (Арианитъ) ve Monah (Монахъ) Vasili tarafından mağlûp edildi. Mağlûbiyet-i mezkûre pek fena neticeye sebep olmuş idi. çünkü Bizanslılar esarete giriftâr olmuş olanların kâffesinin itlâfı hakkındaki nasîhati dinlemediler, anları Niş ve Sofya ve Ovçepole beriyyelerinde iskân itdiler. Slav anâsırından bulunan köylüler için bunlar makbûl misafirler yani bizim zamanımızdaki Çerkesler gibi idi. Çok zaman mürur itmeden mezkûr Peçenekler Sofya üzerine yürümüşler ve ikametgâh-ı askerîlerini Osma nehri kenarına vâz idüb diğer hemcinslerini muâvenete da’vet etmişler idi. Hatta Kegen²⁰ (кегенъ) bile anlar ile birleşmiş idi²¹. Bunlar Balkanın iki tarafında ve Edirne’ye kadar işidilmemiş sûretde müdhiş taarruzât icrâ’ itmekte idiler. Üzerlerine üç defa Bizans askeri gönderilmiş ise de mahvetmişler idi. Nihâyet milâdın 1050 senesi Haziranının sekizinci günü imparatorun kumandanı Kostantin Arianit Edirne önünde mağlûp etmişlerdir. Muhârebe Edirne şehrinin şimal-i garbî tarafında ve milâdın 378 tarihinde bedbaht imparator Valentin’in mağlûp olduğu mahallde vuku’ bulmuş idi. Mücâdele-i mezkûrede mezkûr kumandan dahi telef olmuşdur. Fakat milâdın 1051 tarihinde mezkûr asi Peçeneklerin Trakya ve Makedonya’dan tard idilmelerine muvaffakiyyet hâsıl olmuş idi. Bu muhârebelerden sonra Peçeneklerin Preslav’daki askeri ikametgâhı Bizanslıların

²⁰ İlâve-yi mütercim: Bizans sergerdelerinden biridir.

²¹ [A.n.] Vaktiyle Peçenekler ile birlikte hareket eden Kegen, bir süre sonra Bizans’a müracaat etmiş ve Peçenekler arasında ki itibarını kaybetmiştir. 1051 yılında Bizans tarafından sulhu sağlamak adına Peçeneklerin yanına gönderilen Kegen, Peçenekler tarafından öldürülmüştür.

nokta-i hüçümü ittihâz idildiğinden Terek Han (*Turak*) kendisi mütâreke talep itmege mecbûr olmuş ve işbu teklif Bizanslılar cânibinden kabûl olunmuşdur²².”

Fıkra (12) [272] : “Peçenekler Ulahya’da Dnyester nehri tarafından da Kumanların tazyikine dūçâr olmuş idi. Mezkûr Kumanlardan altmış bin nüfûs mîlâdın 1065 senesinde birinci defa olarak Tuna nehrini mürûr idüb Bulgaristan’dan Yunanistan’a kadar yayılmışlardır. Anların kısm-ı azîmi Bulgarlar ve Peçenekler ile muhârebelerde mahv ve bakıyyesi Makedonya’da mütemekkin olmuşlardır. Bu esna’da Macarlar dahi Bizans İmparatorluğu arazisine hüçüma başlayarak Sirem taraflarını zabt etmişler ve mîlâdın 1072-1073 senelerinde Niş şehrine kadar mahalleri yağma ve garet idüb şehri mezkûrun baş kilisasında bulunan Sveti Prokopoy’un (*St. Prokopije*) türbesini açub mukaddes elini gasb etmişler ve Dimitroviçe’ye (*Mitroviçe*) getürmüşlerdi. İmparator Manuel Komnen ânı satun alub yerine îade etmişdir²³.”

Fıkra (13) [286] Sırp kralı Duşan zamanında dahi bervech-i âti yazılıyor: “ işbu asırda Sırp ve Bulgarların hudûdlarını ta’yîn etmek mümkün degilmiş, sahîh olan şudur ki: Tuna’da Bulgar kavmi ile Rus kavmi hem hudûd imiş; mîlâdın dokuzuncu ve onuncu asırlarında Müverrih Nestor kavlince Ugliç (Угличей) ve Tiverçe (Тиверцевъ) nâmında olan Rus kabilelerinin Tuna’ya kadar uzandığını ve Tuna menba’ında Rus memleketleri bulunduğunu beyân ediyor. Fakat buralardaki Slav ensârının Peçeneklere ve Kumanlara yer terk itmege mecbûr olduklarını dahi ilâveten söylüyor. Peçenek ve Kuman göçebelere oradan savuşduklarında Moldovya’da Slav olmayan Rus kavmi zuhûr etmiştir. Ancak anlar dahi biraz zaman küçük Rusya zebanına resmî lisân olmak üzere isti’mâl itmişler idi.”

Fıkra (14) [292] : “Dakya’da bulunan Romenlerin nesli ve evâil-i ahvâli sitr-i mechûliyyetle mestûrdur. Anların evvelce bu taraflarda bulduklarına dair elimizde hiçbir vesîka yokdur, bu mes’ele-i millîye daha tamam sûretde tekarrür itmeyerek münâzaun-fihdir. Kurûn-ı vustânın nısf-ı evvelinde Moldovya ve Ulahya’nın sâkinleri Bulgar ve Rus Slavları ile göçebe Macar ve Peçenek ve Kumanlardan ibâret imiş. Ol vakt Karpat dağlarının iş’a-ı şems ile münevver tepelerinde bulunanlar daha evvel Balkan şibh-i ceziresinden hicret iden Rumen çobanları olsa gerek. Transilvanya çöllerinde bulunan mahallerin

²² Mülâhaza-yı müellif: Hopf 140, Parken 238, [A.n.] 1053 yılında Bizans orduları Peçeneklere karşı harekete geçmiş ancak Turak idaresindeki Peçenekler Bizanslıları Preslav’da muhasara etmeyi başarmışlardır, bu muhasara esnasında Bizans askerleri gece buradan çekilmek suretiyle Balkan yoluna doğru girmişlerse de Peçenek saldırılarından kurtulamamışlar ve kayıplar vermişlerdir. Peçeneklerle uğraşmaya pek dirayeti kalmayan Bizans vergi ödemeyi kabul ederek otuz yıllık bir antlaşma zemini hazırlamıştır.

²³ Mülâhaza-yı müellif: Kinnaur 229, Hreerstrasse 288.

isimleri evvelce oralarda İslav unsuru sâkin olduğunu gösteriyor. Ba'dehû Kumanların oraya hicretlerinde Tuna'nın şimal sevâhili gayrî meskûn kalmış idi."

3.Kuman yani Oğuz Türkleri

Balkan şibh-i ceziresinde bulunmuş olan Türlerden en zî-nüfûzu Kumanlar idi. Bunların tarihi Bulgar kavminin tarihine pek yakından merbut bulunur ve ayrılmaz denilebilir. Kuman Türkleri Peçenek Türklerinden sonra Balkan şibh-i ceziresinde zuhûr etmişlerdir. Bucak tarafını ve Ulahya ve Moldavya'yı yani Eflak Boğdan'ı terk ittiklerinde Tuna'ya geçmişler, Bulgaristan'ın mahâll-i muhtelifesine dağılıb evvela göçebe halinde ve sonra daimi sûretinde sâkin olmuşlardır. Kumanlar evvelki hallerinde gasb ve garet, harb ve darbden kazandıkları ile kefâf-ı nefis ta'yîş itmekte idiler. Son hallerinde Bulgarların mesleğine sâlik olub ziraat ve san'at ile meşgûl olmağa başlamışlardı. Ba'dehû hristiyan olduklarından Bulgar ve Rum kavimlerine karışdılar. Mamafii balkan Şibh-i ceziresinde el'ân mevcûd bulunan bakiyyeleri Gagauz ve Sorguç isimleriyle yâd olunurlar. Mezkûr Gagauz ve Sorguçlar meskenlerinde ve haricde Türkçe tekel-lüm iderler. Bunların kıt'a-yı mezkûrede meskûn buldukları mahaller tarih-i mezkûrdan muktebes fıkralarda ve mülâhazatda beyân olunmuşdur.

Özi kalesinin ve Özi nehrinin nâmları Oğuzlar'dan kalmışdır. Bir zeman Bulgaristan'da kâin Silistre vilayetine de Özi eyaleti deniliyordu.

Oğuzların Macarlar ve Bulgarlar üzerinde nüfûzları fevkalâde cârî idi. Gerek anlarla beraber gerek başlu başlarına Balkan şibh-i ceziresinde zuhûr etmiş olan kavimler ile muhârebe ve mücadelelerde bulunmuşlar ve izhâr-ı şecâat ile iktisâb ve şan ve şeref itmişlerdi. Mezkûr nüfûz-ı fevkaladeleri sayesinde ba'zân Bulgarlar ve Macarlar ile beraber ba'zân başlu başlarına balkan kıt'asında hükûmet teşkiline kadar ileri varmışlardı. Kuman rü'esâsı Bulgar ve Macar hanedân-ı hükümdârîleri ile kesb-i sıhriyyet iderek anlara karışdılar ve bu sûretle mezkûr milletlere hükümdar bile oldular. Başlu başlarına hükümet teşkil ettiklerinde Bulgarları dahi ittifaklarına almışlar ve bu sûretle anlara karışmışlardı. Osmanlı Türkleri Rumeli'ye mürûrlarında Kumanları hristiyan olarak bulduklarından Rum veya Bulgar milleti diye tanımışlar ve yazmışlar idi. Hâlbuki bunlar yine Türk lisânı ile mütekellim bulunuyor idiler. Fakat el'ân mevcûd olan bakiyeleri müddet-i medide mürûr itmeden Bulgarlar ve Rumlar arasında mahvolacaklarına şüphe yoktur.

Fıkra (15) [490] "bu Türk kabilelerinin en nüfûzlu Kumanlardır. Bu kabile için biraz ma'lûmat i'tâ'sına çalışacağız²⁴. kadîm Bulgaristan pek ziyâde meskûn imiş. Seraçimir çarın ayrı ve müstakîl olan havza-i emâretinde dâhil

²⁴ Mülâhaza-yı müellif: yigirmi beşinci bâbda dördüncü fıkraya nazar kıl.

bulunan Budin²⁵ şehri halkı 1365 sene-i mîlâdiyesinde çar-ı mezkûrun taht-ı idaresinde bulunan ahâlfînin bir sülüsünü teşkîl itmekte ve 200.000 nüfusu geçmekte idi²⁶. bu gibi kuyûdat ve âsâr-ı atfîk-i menkûle gösteriyor ki umûmen Balkan şîbh-i ceziresinde kurûn-ı vustâda mevcûd bulunan ahâlfînin ekserisi bilâ eser mahvolmuşdur. Devr-i mezkûrdaki ahâlîyi başluca Bulgar Slav milleti teşkîl idiyor imiş. Bunların arasında şurada burada ve şehir ve memleketlerde ve kurâ ve kasabâtda dokuz ecnebi anâsırı dahi yaşamakta imiş. Bu unsurların başlucalarında Rumlar ve Kumanlar imiş.”

Fıkra (16) [491] “Kuman denilen Türk kavmi gerek Bulgarlar ve gerek Macarlar nezdinde pek ziyâde sâhib-i nüfûz oldukları taaccüb olunacak şeydir. Kavm-i mezkûr Tuna'nın öte tarafında ve çadırları altında yaşamakta iken Rum-lara karşı Asenlerin²⁷ sadık dostları idiler. Tatarlar vasıtasıyla Ulahya ve Moldavya çöllerinden tard olunduklarında bir kısmı Macaristan'a diğer kısmı Bulgaristan'a geçmişlerdi. Macaristandakiler ba'dehû oranın kralı dördüncü Vladislav aleyhine müthiş bir sûretde kıyam etmişlerdir. Bulgarya'da sâkin olan Kumanların riyâsetinde bulunan hanedân Bulgar hanedân-ı hükümdârisi ile sıhriyyet Peyda etmiş idi. Kuman ekâbirinden Terter rabıta-i mezkûre vasıta ve münasebetiyle 1280 sene-i mîlâdiyesinde Bulgar sandel-i hükümdâriyesine cülûs iderek çarlığı â'kabına miras bırakmışdır. Balkan dağları etrafında hüküm-rân olan biraderi Eltimir muhtâriyyet kazanıp bunu sülalesine intikâl ittirmişdir²⁸. Bizanslıların rivayetine göre Budinli Şişman nîm Kuman imiş. Makedonya'da Kumanova kasabası ve Kesriye kazasında Kumaniçe karyesi ve Balkan'da Travna'da (*Tryavna*) Kumanite kabileleri hala mevcûd bulunmakta ve bu ismi muhafaza itmekdedirler²⁹. Kuman ilmi ve ism-i hâsı Sırbıye âsâr-ı atfîkasında bulunmaktadı. Bulgarlar arasında dahi el'ân Kuman ismi vardır³⁰. Şimdiki Gagauzların menşei meçhûldür, bunlar Hristiyan olub lisânları Türkçedir, Varna ve Karadeniz sahilinde sâkindirler³¹. Ba'zıları

²⁵ İlâve-yi mütercim: Budin şimdiki Vidin şehridir.

²⁶ Mülâhaza-yı müellif: La Bulgaria populo, Bavarya coğrafyınundan Frantikan generalı 1368 senesinde yazıyor: *Vulgarii regio est immensa et populus multus multitudo magna* (safari, II-711).cp.

²⁷ İlâve-yi mütercim: Bulgar hükümdarlarının esame-i hassası Asen idi, ba'zân Yasen dahi derlerdi. Yasen ismi kadîm Türklerde dahi bulunmakta idi.

²⁸ [A.n.] Terter'in (1280-1292) kardeşi Eltimir Güney Bulgaristan'da Kızanlık bölgesinin egemeni olmuştur.

²⁹ İlâve-yi mütercim: Troyan okolyasında (околия = bölge) Kuman, Dryanovo okolyasında Kumaniye, Sofyada Kumaniçe karyeleri memâlik-i Osmaniyede Nevrokop kazasında Kumanca.

³⁰ İlâve-yi mütercim: Zannıma göre Kuman Tatarlar'da bir vezir rütbesi idi.

³¹ İlâve-yi mütercim: Edirne vilayetinin merkezi olan Edirne şehrinde ve merkez kıt'asında, ve vilayet-i mezkûreye tâbi' Havsa kasabasında ve kazasındaki karyelerin ekserisinde, Selanik vi-

gagauzları Kumanların sülâlesinden add itmektedirler. (Özü Oğuz'dan Gagauz denilmiş) mamafî bunlar Kumanlarla hemlisândırlar.”

Fıkra (17) [271] “kendileri gibi hemcivarlarınca da Uz (Oğuz) tesmiyye olunan ve rus lisânında Polovechi denilen Kumanlar Peçenekleri taht-ı idârelerine almışlardı³². Kumanlar göçebe bir kavm-i vahşî imişler. Hayvanât-ı vahşiyeye derisi ile örtülmüş kulübelerde yaşarlar ve süt (bilhassa kısrağ sümü) ve peynir ve et ile ta'yîş iderlermiş. Yaz mevsiminde kendilerini sivrisineklerden muhafaza için mekânlarından pek nadir hürûc iderlermiş. Başlarını tamamen traş eylerlermiş. Elbiseleri ağnâm derilerindenmiş. Silahları ok ve yay ve kolçak imiş. Her zaman yanlarında on oniki at bulundururlarmış. Sefer zamanında dâima at değiştirmek şartıyla gece ve gündüz kat'ı tarîk iderlermiş. Yigirmi dört saat zarfında beş altı günlük yere ılgar ederlermiş. Musadif oldukları nehirleri mühimmât ve zâhire yüklü bâr-gîrlerinin kuyruklarına râbîta ettikleri tulumlar üzerinde geçerlermiş. Kumanlar vakt-i âsâyîşde hemcivârlarına hiç dokunamazlarmış. Lâkin esnâ-yı harbde hasma kat'en acımazlarmış. Nefîce-i muhârebede gasb ve esir ittikleri hayvanları ve insanları yerlerine götürürlermiş. Ölümünden kat'iyen korkub çekinmezlermiş. Esnâ-yı harbde düşmanlarına ilka'-yı havf eden bülend-i âvâz ile haykırırlar ve üzerlerine deste ile ok atarlar; ba'dehû tekrar hücum itmek üzere serî'an çekiliyorlarmış. Ölülerinin defni için şâyân-ı taaccüb âdetleri varmış. Kumanların Latinlerle muâhid bulunan Yuna (Юна) ismindeki reisi milâdın 1241 senesinde İstanbul'da vefât etmiş idi. Bu kimse putperest olduğundan hâric beldede yüksek bir tepe altında defn olunmuş. Mâiyyetinde olan Kumanlar tarafından mezarının üstünde sekiz silâhdâr ile yigirmi altı at zebh edilmiş³³. Bizanslıların kavlince Kumanların lisânları Marcarca'dan daha ziyâde Türkçeye yakındır. Milâdın on üçüncü asrında Bizanslı-

---

layetinde Siroz sancağı dâhilinde Zihne kasabasında, merkez kaza olan Zelhova kasabası ile kazasındaki diğer karyelerde, Kara karye kasabasında ve karyelerinde hâlâ ahâli-yi mezkûreden vardır. Bunlar evlerinde Türkçe konuşurlar; kiliselerindeki ibâdetlerinde Rumca okurlar. Mamafîh Rum ve Bulgar değildirler. Lâkin Rum piskoposları Rum olduklarını beyan iderler. Bunlardan bir köylüye Rum veyahût Bulgar olub olmadığı sual olundukda bilâ fütur Gagauzum! Sorgucum der. Bunların hayât-ı kadîme ve an'anâtı ve ahlâk ve adâbına dair de bir makale yazacağım.

³² Mülâhaza-yı müellif: Kumanların sür-ı hayâtiye vesairesine dair Fransız Robert de Clary'nin hatıratı, Nicetas Choniates ed. Bonn 124. G. Sathas Bibliotheca graeca, I. 79. Blauneber Volksmund sprache der Kumanen Zschr der morgeneGesellschaft eprg. 1875 III-IV bu müelliflerin kavlince Kumanlar Özbek kabâilinden imiş ve bugünkü Hivelilere neslen kurbıyyeti varmış.

³³ Mülâhaza-yı müellif: Albericus ed. Leibnitz Hanover 1698, 579 Herodot. VI-71 Kezalik Minorita Rubrukvis (Минорит Рубруквиса) 1253 senesinde Tatarların nezdine azimetini mabeyn yazdığı seyahatnamede Kumanlara dair olan bahse nazar kıl.

lardan biri Karadenize karîb-i akvâmın lisânı için bir lûgat kitabı te'lif itmiş idi. Bu kitab el'ân mevcûddur³⁴.”

Fıkra 18 [295] “Bizanslılar artık kendi kuvvetleriyle memleketlerini muhafazaya muktedir olamadıklarından askerleri arasına Norman, Bulgar, Rus, Gürcü, Çerkes, Ermeni, Arab, Kuman vesair ecnebi akvâmını idhâl etmişler.”

Fıkra (19) [299] “Bulgarlar milâdın 1073 senesinde Bizanslılar aleyhine kıyam ettikleri zamanda Tuna sahilindeki Kumanlar ile münâsebât-ı ittifâkiyede bulunuyorlardı.”

Fıkra (20) [301] “vuk'ubulan mağlûbiyetleri üzerine Bulgar Sergerdeleri mâiyyetlerinde kalan asâkir ile Tuna boyunda bulunan Kumanlar nezdine kaçmışlar.”

Fıkra (21) [302] Mevsim-i şitâda Asen yine zuhûr itmiş. Kumanlarla vuk'ubulan ittifâkından dolayı anlar dahi mâiyyetinde imiş. Sırb knezleri de Rumlar aleyhine olarak Asenlerin müttefik-i tâbiisi idi. Sırlular Rumların garb tarafında bulunan kal'alarını tahrib itmekde iken Bulgarlarda Ulah ve Kumanlarla müttefikan Trakya'da Filibe'den Kara Deniz'e kadar mümtedd bir saha üzerinde yayılarak Rumlarla harb idiyorlardı. Rum imparatoru milâdın 1187 senesi eylülünün sekizinci günü Yanbolu'da Kuman askerine tesâdüf itmiş idi. Asâkir-i mezkûre altı istadyon mahalli işgâl itmekde, ahz ittikleri on ikibin esiri ve gasb eyledikleri bi hesap hayvânâtı götürmekde idiler. Aralarında muhârebe vuk'ubulmuş. Rumlar galibiyetin kendi taraflarında kaldığı iddia etmekde iselerde Edirne'ye çekilmişlerdi.”

Fıkra (22) [303] “Rum İmparatoru mevsim-i şitâda Edirne'de bulunuyor ve İstanbul Latinleri aleyhine Balkan Slavlarını ittifâkına da'vet ediyordu. Bu bâbda vuk'ubulan muhârebat netîcesinde gelecek mart ayında İstanbul üzerine berren seksen bin Rum ile kırk bin Bulgar ve Kumanın ve yigirmi bin Sırbın hücum itmesi takarrür etti. Mezkûr İstanbul Latinleri deniz tarafından dahi İtalya cumhuriyeti donanması ile uğraşmağa mecbûr idiler.”

Fıkra (23)[307] “Kaloyan milâdın 1196 senesinde çar oldukda asâkir-i kesîre ile her sene Trakya ve Makedonya kıt'aları üzerine muhâceme itmeğe başlamış idi. Bu hükûmdar Kumanlarla gayet sıkı münâsebetde bulunuyor idi. Hatta bir Kuman kızı dahi tezevvüc itmiş idi. Mamafî münâsebat-ı mezkûre ile beraber Kumanlar memleketinde tecâvüzât-ı müdhîşede bulunmakta idiler. Kumanlar İstanbul kapularına kadar da dehşedli hücumlar icrâ' etmişler, Macarların milâdın 1072 ve 1083 senelerinde icrâ' ettikleri gibi Trakya ve Makedonya'-

³⁴ Mülâhaza-yı müellif: Alphabetum Comanicuma Rousler Rom. Stud. 338 Macaristan'da Kuman lisânında “Bizim Peder“ duası.

da olan şehirlerden pek çok emvâl-i ganâim ahz ile meskenlerine götürmüşlerdir.”

Fıkra (24) [309-311] Kaloyan’ın Kuman ve Bulgarları Çorlu’yu ve Propontis³⁵ sâhilini garet itmekdeler iken yani mîlâdın 1198 senesinde Bizans imparatoru Aleksi de serkeş Dobromir İstroza’yı sarp tahassungâhında muhâsara itmiş ve mancınıklar ile tazyîk eylemiş idi. Mahsûrın vuk’ubulan muhâcemeyi red ve def’ ittiler.” “Kaloyan’ın Rumlar ile sülh itmesine pek mühim sebebler var idi. Ez-cümle Voluniski (волынскій)hükûmdarı Roman Mitiloviç (*Roman Mstislavic*) mîlâdın 1202 senesinde Moldovya’ya dâhil olmuş ve bundan dolayı Bulgarların müttefiki olan Kumanlar imparator memâlikini terk etmişler idi. Bu sûretle memâlik-i mezkûre Kumanlar tarafından muvakkaten rahat bırakıldı.”

Fıkra (25) [318] “ Bulgarlar ve Kumanlarca dahi Troya’nın³⁶ sükûtu hakkındaki hikâye-i malûme meçhûl degilmiştir. Bunlar Latin ehl-i salibi Troyalıların vârisleri oldukları ve cedlerinin mirasını aramak üzere geldikleri zannında bulduklarından onların şarka tehâcümüne taaccüb itmemişlerdir.”

Fıkra (26) [320] “ Marşal (маршалъ), Bulgar بون ve Dandolo’nun Edirne’de ordugâhları var idi. Bunlar gurûb-i şemse kadar Bulgarların, Rumların, Kumanların muhâcematına müdafaa ve mukavemet itmekte ve firarileri cem eylemekte bulunmuşlardı.”

Fıkra (27) [322] “ Kaloyan’ın Kuman neslinden olan zevcesi rakîbesi bulunan güzel esirenin canına kasd etmiş idi. Lâkin muvaffak olamayarak esireye icrâ ettiği iftira ile kendisinin idamına sebep olmuş bulunduğunu Alberik (Альберикъ) yazıyor³⁷.”

Fıkra (28) [322] “ Bulgarlar Rumlardan memnûn olmadıklarını Kumanlara teslim iderlermiş. Bedbaht Rumlar bu sûretle esarete dûçâr olduklarında sahiblerinin ibadet etdikleri putlara ve onlara kurban takdim itmeğe mecbûr olurlardı.”

Fıkra (29) [324] “Kaloya’nın mîlâdın 1207 senesinde Edirneyi muhâsara ve otuz üç adet mancınık ile tazyîk itmekte idi. Fakat Kumanlar bağıteten ikametgâhlarına avdet itmiş olduklarından o da muhâsarayı ref’ itmiş idi.³⁸ Çünkü papa Kaloyan’a müsâlaha nasîhâtini vermiş imiş³⁹.”

³⁵ İlâve-yi mütercim: Propontis, Marmara Denizi’dir.

³⁶ İlâve-yi mütercim: Troya, Biga sancağı dâhilindeki Eski İstanbul harabeleridir (doğrusu Hisarlıktepe olacaktır).

³⁷ Mûlâhaza-yı müellif: 1241 senesinde yazmıştır. Ed. Leibnitz. Hannover 1698, 444

³⁸ [A.n] 1207 yılındaki bu kuşatmada Kaloyanla birlikte hareket eden Kumanların sayısı Geoffroi de Ville-Hardouin’e göre Kaloyan’ın ana ordusundan daha fazlaydı. Nisan ayı sonuna kadar

Fıkra (30) [348] “Asya akvâmının harekât-ı cedîdesi Şarki Avrupa’yı lerzanân etmiş idi. Kumanlar ve Rusya’dan gelen tatarlardan havf iderek Ulahya ve Moldavya çöllerinden bölük bölük kaçmışlardır. Bir kısmı Macaristan’a gitmişler ve diğer kısmı da içerisi hava dolu deri tulumlar ile Tuna’ya geçerek Trakya canibini doldurmuşlardı. Latinler Bulgaristana gelen muhâcirin-i mezkûre ile münâsebet peyda ettiklerinden mîlâdın 1239 senesinde Frenk, Bulgar, Kuman kuvâ-yı müctemiası Trakya’da bulunan Rum kal’alarını muhâsaraya ibtidâr itmişlerdir.”

Fıkra (31) [388] “ mîlâdın on üçüncü asrında Tuna’nın şimal tarafında Bulgar hükûmdarları Asenlerle muhabbet ve münâsebetde bulunan Kumanlar hüküm itmekte idi. Bunların oradan savaştıklarından sonra mîlâdın 1300 senesinde Macarlar Aluta’nın (*Olt Nehri*) şarkında Rumen voyvodalığını tesis itmişlerdir.”

Fıkra (32) [525] “ Çar Petro mîlâdın 1189 senesinde Bizanslılar aleyhine olmak üzere Almanya imparatoru birinci Frederik’e (*Frederick Barbarossa 1155-1190*) kırk bin Kuman ve Bulgardan ibâret bir muâvenet-i askerîye teklif etmiş idi. Neticede Sırlar ile birleşerek bu imdâdı altmış bin nefere iblâğ etmişlerdir.”

Fıkra (33) [538] “Sırların Bulgarlar ile muhârebelerinde Kumanlar ve Tatarlar putperest olduklarından dolayı başka türlü muâmelede bulunmuşlardır.”

Diğer bir risâlede Kumanlara dair tesadüf ettiğim parçayı da bir fıkra (34) olarak buraya ilâve eyledim: “Asen birinci defa mîlâdın 1184 senesinde Bulgar ve Rumlara çar olmak üzere ilan-ı hükûmet etmiş idi. Lâkin bu def’a mazhar-ı muvâffakiyet olamadığından Bulgar sergerdeleri ile Tuna’nın öte canibinde bulunan Kuman Türklerine ilticaya mecbûr olmuş idi”⁴⁰.

4.Selçuk Türkleri

Konya’dan Dobruca tarafına geçerek sâkin olmuş Selçuk Türklerine dair tarih-i mezkûrda malûmat pek azdır. Osmanlı ve tâifesinden Cevad Paşa ile Hayrullah Efendi tarihlerinde bunlara dair malûmat var ise de gayrî kâfidir. Mîlâdın 1263 senesinde Selçuk Sultanı İzzeddîn aralarında olan sıhriyyet münâsebetiyle Bizans imparatorlarından Mihal Paleolog nezdine ilticâ’ itdi, imparator tarafından dahi sâkin olmak üzere müşârün-ileyhe Dobruca kıt’asında arazi

---

süren kuşatma esnasında şehrin teslim olacağı sırada Kumanların çekilmesiyle Kaloyan kuşatmayı kaldırmıştır.

³⁹ Mülâhaza-yı müellif: 25 mayıs 1204 Theiner mon. Slav 1 no, LXVIII.

⁴⁰ Selanik Katolik papası Yusuf efendinin Dobromir İstroza’ya dair 1911 sene-i mîlâdiyesinde Selanikte tab’ olunan risalesinden, sahife:13

verildi⁴¹. Saltık Dedenin taht-ı idâresinde bulunan on oniki bin Türk ailesi Bizans İmparatorluğu menafiine hizmet itmek ve Bulgarlara karşı sedd olmak üzere mezkûr kıt'ada iskân olundu. Bu Türkler Bizans devletinin menfaatine olarak Bulgarlar ile bir hayli uğraşdılar. Lâkin killet-i nüfûslarından dolayı nihâyet mağlûb oldular. İmparatorun nezdinde kalan Sultan dahi taht-ı imparatorînin zabtı hakkında vuk'ubulan iftira üzerine Ainos (*Enez*) kal'asında habse ilga edildi⁴². Mezkûr Türklerin bazıları tanassur etmiş ve bazıları Kırım ve Kıpçak taraflarına ilticâ eylemiş ve Dobruca'da kalanlar ise uzakda olmayan Kumanlara karışmışlardır. Balâda Eltimir tarafından teşkil edildiği beyan olunan balkan hükûmeti zîr-i idâresinde bulunan mezkûr Kumanlar o esnada tanassur etmiş idiler. Me'haz ittihâz edilen tarihinin müellifi Karadeniz sevâhilinde el'ân mevcûd bulunan Gagauz Hristiyanlarını yukarıda beyan edildiği üzere Kumanların bakiyyesi itibâr itmekde ise de zannımca onlar Selçuk Türklerinin hafîdleridir. Mezkûr Gagauzlar ile anlar gibi olan Sorguç hristiyanları hakkında Osmanlı Türklerinin Bulgaristan fütûhatını beyan sırasında malûmat verilecektir. Şimdilik tarih-i mezkûrdan âtî-üz zikr-parça iktibâs olunur:

Fıkra (35) 491 "Hammer şark menabı'na istinâden bu bâbda bervech-i âti beyânatda bulunuyor: mîlâdın 1263 senesinde Rumlar (Bizanslılar) kendilerine ilticâ etmiş olan Sultan İzzeddin Selçukî'ye Dobruca'da arazi i'tâ itmişlerdi. Saltık Dede kumandasında olarak on on iki bin Türk ailesi Anadolu tarafından oraya hicret etmişdir. Saltık dede mezarının hala Babadağ kasabasında mevcûd olduğu görülüyor. Fakat bu Türkler pek az zaman sonra Kırım ve Kıpçak sahralarına hicret etmişlerdir. Fakat âsâr-ı sairede mezkûr Türklere dair hiçbir söze tesâdüf edilmiyor⁴³."

Siroz sancağı Mutasarrıf-ı muâvin-i esbaki

⁴¹ [A.n] Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddîn Keykâvus'un, Bizans İmparatoru VIII. Mikhael Paliologos'un sarayına başvurması Baycu Noyan'ın 1256 yılında Anadolu'ya gerçekleştirdiği sefer sonrasında olmuştur. Yaklaşık beş yıl burada kalan Keykâvus daha sonra Kırım'daki Berke Han'ın sarayına iltica etmiştir.

⁴² [A.n] II. İzzeddîn Keykâvus, annesi, oğulları Gıyâseddin Melik Mesûd ve RükneddinKeyûmers ile birlikte 1264 yılında Enez kalesine hapsedilmiştir. Ainos limanı Meriç nehrinin Ege Denizi ile birleştiği yerin güneyindedir.

⁴³ Mülâhaza-yı müellif: Hammer, Gesch. der goldhorde. Pesth 1840, 176-180.

۱ کانون اول ۱۳۲۸

جزء: ۱۷

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعہ سی

ایک آیدہ برنشر اولنور

مندرجات

علمدار مصطفی پاشا (مابعد)	افضل الدین
ایک الی پادشاهمیزک بروسده کائن تر به لری	احمد توحید
راغوزا (دو پروونیک) جمهورلی	صفوت
ایکنجی ویانه سفری حقتده	محمد عارف
بالقان شبه جزیره سینده تورکلر	استویان جانسزوف
مترقه : قانوننامه آل عثمان (ایکنجیسی)	محمد عارف

فیتائی و غمروش

مرجعی — باب عالی تاریخ عثمانی انجمنی
(ابونہ قیدی ایجون انجمنه صراجعت اولنور)

استانبول

ایک انجمنی اولنور

مطبوعات عثمانی

۱۳۳۱

بalkan شبه جزیره سنده تورکلر

عثمانلرک ظهورندن مقدم تورکلرک بالقان شبه جزیره سنده ظهوری و اورای اشغال

آسیا قطعہ سی تاریخچہ قطعات عالمک اسکے زماندنبرو معلوم بولنائی اولوب نوع بشرک بشیکی عد اولقمقده در . واقعا تورک قوملرینک وطنی قطعہ مذکورہ اولدینی کبی بالجملة اوروپا اقوامنک دخی مولدی و ایلک یوردیدر .

کمہاجرت عمومیہ دورنده اوروپا اقوامی طاغیله رق شیمدی بولدقلری محملری طوتمشدر ، بوسره ده بعض تورک اقوام و قبائلی دخی آسیادن اوروپایه کچرک اقوام مهاجره آراسه سوقلمشدر . تا اول زمان قدیمدنبرو بالقان شبه جزیره سی تورک اقوام و قبائلی ایچون بیانچی بریر دکلدر .

مذکور تورک اقوام و قبائلی برقاق عصر شوراده بوراده و کوشه بوجاقده وقت کچورمش اولدقلرندن سحنه تاریخده کوزوککک بک چوق زمان صوکره موفق اولمشدر و بلغار ، مجار ، صرب ، اولاح و دیگر بوکبی اقوامک ییزانس ایمبراطورلری ایله مجادله یه باشلادقلری آندن اعتباراً میدانه چیقمشدر و عثمانلیرک ظهورندن متعدد عصر مقدم مختلف اسملر یعنی تورک ، بچهنق ، قومان ، آلآن ، یوروک ، تورکان ، تاتار ناملری ایله آبرو آبرو ظهور ایتمشدر . بوتورکلر بعضاً مذکور بلغار ، مجار ، صرب ، اولاح اقوامی ایله مشترکاً و بعضاً کندی باشلرینه اوله رق ییزانس ایمبراطورلری ، روس کینازلری و عثمانلیردن اول استانبولی فتح ایدن فرنک طائفه سی یعنی اهل صلیب ایله اوغراشمشدر و معاهد و مشترک بولدقلری اقوام مذکورہ ایله دخی برخیلی محاربات اجرا ایتمشدر . تأسیس زوابط ایلدکلری اقوام ایله مناسبلرندہ بیوک روللر اوینامشدر و وقوعبولان مضاربه و مجادله لرده

۱۰۷۷ بالقان شهبه جزیره سنده تورکلر

ابراز شجاعت و ممانت ایشلردر . فقط نهایت مذکور تورک اقوامی مغلوب اولدقلرندن بعضیلری بینه وطن اصلیلری اولان آسیا قطعه سنه عودت ایشلر و بعضیلری غالبله تبعیت و تنصر ایلیه رک بالقان شهبه جزیره سنده قالیشلر و بوضورتله جنسلری دیکشدره رک اقوام سائره آره سنده غائب اولمشلردر . بونلرک برجزؤ قلیل بلغارلر ایله روملر آراسنده تأمین موجودیت ایش اولدقلری السنه متنوعه تاریخیده محرردر .

عاجزلری کوچک برخدمته بولمق آرزوسیه - تورکلرک عموم تاریخه عائد ایسه ده - وطن و لسان ، قدر و استقبال و مناسبات جهتیه عثمانلی تورکلرینه مربوط اولان بوتورکلره تماس ایدن و متعلق بولسان معلوماتک برقمی آوستریالی چه عناصرندن دو قنور قسطنطین پریحک طرفندن روس لسانده تحریر اوله رق روسیه نك اوده سا شهرنده ۱۸۷۸ تاریخیده طبع اولمش اولان بلغار تاریخندن ترجمه و اقتباس ایدرک بو مقاله بی یازدم .

آلان ، تورکان ، بوروک ، تاناراقوامی و قوعاتی و عثمانلی تورکلرینک بالقان شهبه جزیره سنه فتح و ضبط ایدرک بوتورکلری تماماً یک وجود ایتدکلری حقیقه کی معلومات دخی تاریخ مذکور دن بالترجمه بیده کوندریله جکدر . توسع ایله بالقان دیارینه برلشمش و عثمانلی تورکلرینک بولنی تسهیل و حاضرلمش اولان بوتورک قبائلی ، ییزانس ایمپراطورلری دیگر اقوام محلیه بی اشغال ایچون واسطه و آلت انخاذاجتک ایستدیلر ایسه ده جناب حقک حکمی ایله عکسیتی ظهور ایش و نهایتده مذکور ییزانس ایمپراطورلنی و بالقان قطعه سی عثمانلی ایمپراطورلنی طرفه قسمت اولمش ایدی . بوجهتلی دخی تاریخ مذکور دن بالترجمه اوچنجی مقاله اوله رق کوندره جکم . بوکوره تاریخ مذکور دن اقتباساً ترجمه ایتدیکمز پارچهلر اوتوز بش فقره در و هر فقره نك باشنه تاریخ مذکورده مندرج بولدیغنی صحیفه معترضه ایچنده اوله رق اشارت ایدلمشدر .

وارداری تورک‌لر

تورک‌لر جسیم بر عرق اولوب قدیمآ آری آری اسملر ایله مسی بر چوق قبائله منقسم ایدی ، بونلردن بریسیده وارداری تورک‌لردر . دیگر همجنسلرندن آریلهرق بالقان شه جزیره سنک ایچریلرینه طوغری ایرولمش ایدیلر . لکن عرق اصلیدن آیرلمش اولدقلری محل وشه جزیره مذکوره به کلک ایچون تعقیب ایلدکلری طریق مجهولدر . ذکر ایتمش اولدیغیمز تاریخدن بونلره دائر اقتباس ایده جکمز مختصر معلوماتک خلاصه سی شودر : عثمانلی تورک‌لرینک ظهورندن بش عصر مقدم روم ایلیده سلانیک ایله وودینه آراسنده واردار نهری جوارنده اسکان اولنمش اولان وارداری تورک قبیله سی بعده تنصر ایده رک آلی یدی عصر مدت اسملری یاد اولنمش نهایت اطرافنده بولان اقوامه قاریشمشلردر . بوقیله دن ماعدا میلادک اون برنجی عصرنده اوخری قصبه سی اطرافنده تورک‌لرک ساکن اولدقلری کوریلدور . آنرک اولوقت بالقان قطعیمنده بولان پجه نغ تورک‌لرله برابر منقرض اولمش اولدینی مستبانددر .

فقره (۱) [۲۹۳] « بزانس ایمراتورلنی ایله بلغارلر بینده تورک قبیله لری ساکن بولمقده ایدیلر بزانس ایمراتورنی توفیل (۸۲۹-۸۴۲) سلانیک ایله وودینه آراسنده برتورک قبیله سی اسکان ایتدیرمش ایدی . بونلره روجه $\delta\iota$ Βαρδαριώται ἦτοι τοῦρχοι وارداری ویاخود تورک‌لر تسمیه اولنورمش ، بعده تنصر ایدوب اوخری کلیسای اداره سنه تابع اولمشلر خصوصی ایتسپوسلری دخی وارمش [۶] . »

[۱] علاوه مترجم : تاریخ مؤلفی طرفندن ایراد ایدیلان ۲۲ نجی ملاحظه یه

نظر قیل . — مذکور ۲۲ نجی ملاحظه ده : Καὶ λαμβάνειν τὸ κανονικὸν αὐτῶν πάντων καὶ τῶν ἀνὰ πᾶσαν Βουλγαρίαν καὶ τῶν περὶ Βαρδαρίον τοῦρχῶν ὅσοι ἐντός Βουλγαρικῶν ὄρων εἰσὶ

غولونیکسی : بونلر بلغارستانه ویریلن امتیازات شرطی داخلنده در .

۱۰۷۹ بالفان شبه جزیره سنده تورکلر

میلادک اون التنجی عصرنده دخی وارداریسلر مرکزی دوریان قصبه سنده اولان پولیان ایستیوسلنی داخلنده کی اهالی آرد سنده ذکر اولنورلردی [۱]. مع مافیہ آنلر بوکون منقرض اولمشلردر. روایتہ نظرآ واردار لفظی بونلردن ظهور ایتمش و قالمشدر .

دیگر تورکلر میلادک اون برنجی عصرنده اوخری جوازنده متمکن ایتمش. بونلر اول ائناده نیش و صوفیه و موغلنه و اوچه پولیه موافقی وطنه نههری ساحلنده ساکن بولنان بجه نغ قبیله سنه منسوب اولوب آنلرایله برابر چوق زمان کچمه دن محو اولمشلردر ، یالکز بر قاج محله اسماری مذکور قالمشدر [۲].
قره [۲] [۲۷۸] « نورمان اهل صلیندن اون بیک نفوس بو بوندتحت قومانداسنده اوله رق آرنیودلق ساحلنه چیقمشدر ، بونلر کسریه نی کچوب بوغو میللرک قریه لری یاغما و غارت ایدره ک و واردارده ساکن بولنان وارداری تورکلر طرفدن ابراز ایدلمش اولان مخالفتہ باقیه رق بحرسفید via Egnatia بولی تعبیر اولنان طریق واسطه سیله در سعادتہ عزیمت ایتمشدر . »

۲

بجه نغ نام دیگر پولو و جی تورکلری

بونلر شمدیکی روسیا قطعہ سنک دنیبر و دنیستر نههرلی جوازندن ظهور ایدوب ایلیک اول و لایحا و مولدا و یا قطعہ لر نده تمکن ایتمش بعدہ طونه نک بالفان یاقه سنه کچوب اورالده ساکن اولمش بر قبیلهدر . قبیلہ مذکورہ

Tafel de vardario et de gent vardariotarum [۱] mus. Ktien.

[۲] ملاحظه مؤلف : دو بر بجه ده طونه کنارنده بجه نغ قریه سی ، بلغار موراوه سنده ولسوقغه د بجه نومیجه ، صوفیه دن بر قوغه یه کیدیلورکن یوله کی بجه نغ تپه سی ، میلادک اون دردنجی عصرنده پولوغده بجه نغ بولی ، صربیه ده قراغوی بجه جوازنده بجه نغ قریه سی و اون ایکنجی و اون اوچنجی عصرلرده دو بره و ندرده حکومت ایدن بجه نغ خاندانی کی . حالا بواسلر یاد اولنورلر .

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعہ سی ۱۰۸۰

میلادک اونبرنجی عصر نندہ دخی نیش و صوفیہ و مرغلنہ و اوچہ بولیہ و وطنہ ساحلندہ متوطن بولنیورلردی .
پچہ نغزلر میلادک سکزنجی طقوزنجی عصر لرنندہ میدانہ چیقوب
همجوار لرلہ مجادلات و اجرای محاربانہ ایتداریتمشلردر . بلغار حکمداری
چارسیمون اوغلی پترہ زمانندہ بلغار لرلہ بالمعاہدہ برلشوب مجار لرلہ
محاربانہ ایتشلردی . حکمدار لری قورا (!) روس کینیزی سوه توسلاوی
محاربانہ مغلوب و اتلاف ایدوب قفاسندن شراب ایچمک اوزرہ قدح
یادیرمش ایدی .

پچہ نغ تورکلری ، بلغار لرہ بیزانس دولتی تحت تابیتندہ بولندقلری
یوزالمش سکزنسنہ ظرفندہ بک چوق دفعہ خلاصی صقیلہ معاوندندہ
بولمشلردر . پچہ نغزلر بیزانس دولتک بحرانیل زمانلرندن کندی حسابلرینہ
دائماً استفادہ ایتدکلری کبی بعضاً آنلرک خدمتلرندہ دخی بولمشلردر .
نهایت بونلر قومان تورکلری ایلہ وقوعبولان محاربانہ لرنندہ مغلوب اولهرق
برقسی انشای حربندہ محو اولمش وبقیہ سی دخی آنلرلہ قاریشمشدر .
قرہ (۳) [۲۰۸-۲۰۹] میلادک ۹۱۴ سنہ سی ایلولندہ سیمون ادرنہ یی
آلوب براز وقت الندہ طوتمشدر . بیزانسولر عربلر ایلہ سریمأ مصالحہ
ایتشاروبای تختلرنندہ بتون قوای حربیہ لرینی جمع ایلشلر و سیمون علیہنہ
محاربانہ قیام ایتدیرمک اوزرہ بوش یرہ بلغار لری ، صربلری و مجار لری
ویچہ نغزلری تشویق ایتشلردی .»

قرہ (۴) [۲۲۲] چار پترہ زمانندہ : صربلر بلغارلرک تحت اداره
سندہ بولمقدہ ایدی . مجارلر سفرا یچون غربی اوروپا طرفنہ یورومکدہ
ایدیلر . مجارلر آراسندہ پچہ نغزلر دخی واردی . پچہ نغزلر بلغار لرلہ مناسباتدہ
بولنور بعضاً دخی آنلرلہ متفق اولور ایدیلر .»

قرہ (۵) [۲۴۲] «روس کینیزی سوه توسلا و آرتق کندی مملکتی
کورمامش ، پچہ نغزلرلہ دنیپرنهری جوارندہ اجر ایتدیککی محاربانہ دہ اتلاف اولمش

بالقان شبه جزیره سنده تورکلر ۱۰۸۱

ایدی . بچه نفلرک آمری قورا (۱) قفاسندن قدح یابدیرمشدر .
 فقره (۶) [۲۰۲-۲۰۱] « مجارلر کوچه Τοῦρκοι اوغوز قومی
 واسطه سیله سوربله رک وولغانهری طرفندن دونهری ساحلنه کلش ، خزر لر ابله
 حاکمیتلرنی قبول ایتمک اوزره اتحاد ایتمش ؛ آ ز زمان ایچنده خزر لرک حاکمیتی ده
 ترک ایدرک اتیلقوز یعنی اسکی بوجاق طرفنه هجرت ایتمش و بلغارلره قریب دنیستر
 و پروت و سرت نهر لری اطرافنده ساکن اولمش ایدیلر [۱] . ایمپراطور لئون
 « تاقیقه » نامنده اولان تالیفنده مجارلر ایچون : ایمپراطورک مالکنکی خلاص
 ایتمک اوزره بوقوم جانب حقندن مخصوصاً کوندرلش و طرف الهیندن
 بالذات تسلیح اولمشدر دیور . طونه بلغارلر طرفندن زنجیر و ایلر ابله قنایتمش
 ایدی . بوندن طولای مجارلر نهر مذکور دی سرور ایدیه قندکلری کبی
 بیزانس دو تنامسی دخی اورابه : دخول ایدمه میوردی . مجارلرک تمعجینی موجب
 اوله جق بر طریق ابله بیزانس کینجیلری بوسدی بوزمشلردی . بلغار خاری
 سیمون مجارلرله اوج دفعه مجادله دن سوکره دریشتر [۲] . قنایتمشدر . بوشهر
 ایچنده بلا حرکت طور سیور ، دشمنک موندراغ [۳] دن بزه سلوا [۴] .
 قدر اولان محللرده حرب ابله مشغول بولندیقی کور سیوردی . سیمون عجله
 بچه نفلرله برلشدی . بچه نفلرده اولوقت آشاغی دنیپرده کوچه حالنده
 مسکون اولوب مجارلره دشمن ایدیلر و اولجه مجارلر اوزرینه اتیلقوز (!) ده
 دخی هجوم ایتمش ایدیلر . مجار قرالی ، المانیا ایمپراطوری ارتولف طرفندن
 چه قرالی سوه تو بولق علیهنه دعوت اولمش ایدو کندن اولوقت مور او یاده
 و پانویساده بولنه رق اوکنه کلن محللری خراب ایتمکده ایدی . لکن
 حائله لری بسار ایاده ضعیف بر حمایه آلتنده قالمسیله بچه نفلر طرفندن بر قسی

[۱] . ملاحظه مؤلف : ۱۵۸ نجی صحفه به نظر .

[۲] علاوه مترجم : دیرستر بوکونکی سلتزه قلعه سیدر .

[۳] علاوه مترجم : موندراغ موقعی مؤلف دخی ذکر ایتبور .

[۴] بزه سلوا بلغارلرک الک اسکی پای تحتی اولان « مارکیا نوبول » درکه

شنی جو ارنده کی اسکی استانبول قصبه سیدر .

اتلاف اولمش، دیگر قسمی تحت اسارتہ آلتشدی .»

فقہ (۷) [۲۷۲] « بلغارلرادارہ سندنہ اولان محللردہ پچہنغ وقومانلرک هجومہ نہایت یوقدی . محال مذکورہدہ بولنوب نیم مستقل اولان صربلر طرفدن پچہنغ لراہ قومانلرک اشبو تجاوزلرندن طولایی علیہلریشہ قیام ایدلشد . بولنردن ماعدہ بر قسمی روملر بر قسمی بلغارلرک بوغومیل وپاولیکان مذاہبی [۱] سالکیندن اولوب حکومتدن غیر ممنون بولنسان دیکر ارباب عصیان دخی میلادک ۱۰۷۸ سنہ سندنہ مملکتی تا ادرنہ بہ قدر بغسا و غارت ایتکدہ . و بونکہ برابر پزانس مملکتی دخی لرزہ ناک ایتکدہ ایدیلر . فلہ دن روم پاولیکائی لقسہ ملئی واسلاو و بوغومیل دو برومیر رفع ایتدکری لوای عصیانلری صوفیہ طرفہ و مسوری بہ قدر نقل ایتدیلر [۲] . صحیحاً کسان بیک عسا کردن عبارت و غیر منتظم مسلح اولان مذکور عاصیلر کندیلرندن دہا آز ومع مافیہ منتظم مسلح بولن پزانس آلابریہ فارشی بوزولمشدیلر . فقط سکزہ سرورندہ یعنی میلادک ۱۰۸۶ سنہ سندنہ بریسی دہ سلاو اسندنہ اولان بلغار سر کردہ . لری دیربتردہ قومانلرلہ برلشمش ایدیلر . او اثنادہ بوغومیللردہ تورہ بہرک فلہ نیک شمال طرفدہ کائ ولاتوہ قلمہ سنی [۳] ضبط ایتمش اولوب اورادن تراکیائی یاقوب یعقوب اموال و حیوانات غصب ایتکدہ ایدیلر . قومانلرلہ برلشن عصائک سر کردہ لرندن بری قومان امراسندن برینک کریمہ سنی تزویج ایتمش ایدی . قومانلرلہ برلشن عصا آنلرک معاوتیلہ دیربتری وجواری ضبط ایتدیلر . آندن صکرہ سرور ایدن متعدد سنہ لردہ محال مذکورہدہ پزانسلیلرک حکومتی اسمی وار جسمی یوق بر حالہ ایدی .

[۱] بوغومیلایہ پاولیکان بلغارلرچہ برر مذهب اولوب سالکینی اوناملرلہ

تفریق اولنور ایدیلر .

[۲] ملاحظہ مؤلف : *... ..*

[۳] ملاحظہ مؤلف : یاخود ویاتوہ . بوموقک فلہ نیک شمال طرفدہ سرچ

نہری اوزرندہ اولدینی آتہ قومینہ نیک آرنندہ یازیلودر .

بالقان شه جزیره سنده تورکلر ۱۰۸۳

میلادک ۱۰۸۷ سنه سنده تسلفو خان سکسان بیک پجه نغ وقومان عساکری ایله تراکیابه مهاجمه ایتمش فقط بو بدبخت هجومده مقتول اولمش ایدی. طونه اوزرینه یورومکه قیام ایدن ایمپراطور علکی ده مدھش بر مجادله دن کوچ حال ایله خلاص اولمشدی. ایمپراطور آنجیق بجه نغز ایله قوماندنلر آراسه فساد الفا ایدوب مابینلری بوزمق ایله بو مخاطره بی بر طرف ایتمکه موفق اولمش، مریج نهری منصبده اولان لئوونیئو [۱] ده اجرا ایتدیکی محاربه ایله بالقان اطرافتک دهشتلی خرابیتته و پریشانیسه نهایت ویرمکه موفق اولمش ایدی. اشبو باربارلرک بر قسی موغله ده اسکان ایدلش، قبیسی قتل عام صوتیله محو اولمشدر.

میلادک ۱۱۲۲ سنه سنده پجه نغز صوک دفعه اوله رق طونه بی مرور ایتدیله ايسه لرده تراکیاده کی ویریا [۲] موقعنده کاملاً محو اولمش ایدیلر. اشبو عصرک نهایتده پجه نغز منقرض اولیور لرلر نده قوماندنلر رلشور. بونلر دن اوخریده اوینونزلغه اجتسار ایله عصیان ایدنلر اوخری کولتک غرب طرفنده کندیلرینه مستحکم تحصنکاهلر پیدا ایتمش ايسه لرده سرکرده میخائل تارونیت طرفندن مغلوب ایدلش ایدیلر [۳]. میلادک ۱۰۹۴ تاریخنده قوماندنلر دوزمه دیوزن نام ایمپراطور طرفندن تشویق اولنوب یکیدن طونه بی مرور ایتمشدری. بونلر طاغیلرک معاوتیله بالقانی آشمش، یانبولی وسائر جوار محللری آله رق دوزمه دیوزنی ایمپراطور پیمغه قرار ویرمش ایدیلر. ادرنه شهری قرق سکز کون قوماندنلر قارشى مدافعه ایتدی. بو محاصره طاور وقوه [۴] یاننده وقوعبولان محاربه ایله نهایت بولمشدر [۵].

[۱] علاوة مترجم: صاقو قضا سنده بر محلك اسیدر.

[۲] علاوة مترجم: وریانک شیدیک اسکی زغره یعنی بلغارجه ستاره زاغوره اولدینی ظنندهم.

[۳] ملاحظه مؤلف: راجکی: جنوبی سلاو محارباتی، صحیفه: ۳۶۰، ۵۰۹ Theofilactus Epist. 65.

[۴] علاوة مترجم: بوموقع ادرنه تک اسکی سرای مابونی بخلندن اوزاق دکلش.

[۵] ملاحظه مؤلف: ibid. Rad. 30, 31, 77, 196, 217

فقہ (۸) [۲۵۹] ۱۱۰۷ سنہ میلادہ سندہ بلغاز چاری ولادیسلاو زمانندہ: «ولادیسلاو طونہ ساحلندہ مسکون پچہ نغلر ایله معاہدہ ایتمکہ موفق اولمش ایدی. روایت نظر آ دیر یستر قوماندانی معاہدہ مذکورہ بی بوز مشدر.»

فقہ (۹) [۲۶۶] بلغاز لک بیژانس تحت دارہ سندہ بولندقلری زمانندہ: «بیژانسلیلر بلغازستانی ۱۶۰ سنہ تحت حکومتلرنندہ طوندقلری زمان اہالیسی کندی رضالری ایله نورمان، پچہ نغ وقومانلرہ معاونتندہ بولندقلری کچی بیژانسک علیہ قیام ایتمش اولان کندی رئیسلیتہ دہ یاردمدہ بولنشلردر.»

فقہ (۱۰) [۲۶۷]: «بیژانس ایمبراطورلنی اراضیسی بجزانلی زمانلردہ عرب ونورمان وپچہ نغلر ایچون زیادہ منفعتلی ایدی.»

فقہ (۱۱) [۲۷۰]: «طونہ سواحلی اراضیسی مدھش برغضب الہی بہ دوچار اولمشدی. میلادک ۱۰۴۸ سنہ سندن ۱۰۵۴ سنہ قدر یعنی التی سنہ ظرفندہ پچہ نغلر اراضی مذکورہ بہ دھشتلی تفرضاندہ بولنشلردر. تراک خان کندیسنه قارشلی قیام ایدن سرکردہ سنک بیژانس ایمبراطورلنی طرفندن قبولندن طولایی حدتلنرک سکان بیک عسکر ایله بلغازستانہ هجوم ودخول ایتدی. لکن قسطنطین عارینیت وموناح واسیلی طرفندن مغلوب ایدلدی. مغلوبیت مذکورہ پک فنا نتیجہ بہ سبب اولمش ایدی. چونکہ بیژانسلیلر اسارتہ کرفشار اولمش اولانلرک کافہ سنک اتلاقی حقندہ کی نصیحتی دیکلہ مدیلر، آنلری نیش وصوفیہ واوچہ پولیہ برہ لرنندہ اسکان ایتدیلر. اسلاو عناصرندن بولنان کویلولر ایچون بونلر مقبول مسافرلر یعنی بزم زمانمزدہ کی چرکسر کھی ایدی. چوق زمان مرور ایتمدن مذکور پچہ نغلر صوفیہ اوزرینہ یورومشلر واقامتکاه عسکریلرخی اوسمہ نہری کنارینہ وضع ایدوب دیکر ہمجسملرخی معاونتہ دعوت ایتمشلر ایدی. حتی ککر [۱] بیلہ آنلر ایله برلمش ایدی. بونلر بالقسانک ایکی طرفندہ وادرنہ بہ قدر

[۱] علاوہ مترجم: بیژانس سرکردہ لرنندن بریدر

بالقان شهبه جزیره سنده تورکلر ۱۰۸۵

ایشیدلامش صورتده مدهش تعرضات اجرا ایتمکده ایدیلر . اوزرلرینه اوج دفعه بیزانس عسکری کوندرلش ایسهده محو ایتمشلر ایدی . نهایت میلادک ۱۰۵۰ سنهسی جزیراننک سکزنجی کونی ایمپراطورک قوماندانی قسطنطین عاریتی بی ده ادرنه اوکنده مغلوب ایتمشلردر . محاربه ادرنه شهرینک شمال غربی طرفده ومیلادک ۳۷۸ تاریخده بد بخت ایمپراطور والتینک مغلوب اولدینی محلهده وقوعبولش ایدی . مجادله مذکورده مذکور قوماندان دخی تلف اولمشدر . فقط میلادک ۱۰۵۱ تاریخده مذکور عاصی بیجه نفلرک تراکیا و ما کدونیان طرفد ایدلرینه موفقیت حاصل اولمش ایدی . بو محاربه لردن سوکره بیجه نفلرک بره سلاوده کی عسکری اقامتکاهی بیزانسیلرک نقطه هجومی اتخا ایدلدیکندن تراک خان کنیدی متارکه طلب ایتمک مجبور اولمش و اشبو تکلیف بیزانسیلر جانبندن قبول اولمشدر [۱] .

فقره (۱۲) [۲۷۲] : بیجه نفلر ولاحیاده دنیستر نهری طرفندنده قوماندانلرک تضیقته دوچار اولمش ایدی . مذکور قوماندانلردن آلتش بیک نفوس میلادک ۱۰۶۵ سنه سنده برنجی دفعه اوله رق طونه نهری مرور ایدوب بلغارستاندن یونانستانه قدر یا بلشدردر . آنلرک قسم اعظمی بلغارلر و بیجه نفلر ایله محاربه لرده محو و بقیه سی ما کدونیا ده متمن اولمشدردر . بواننده مجارلر دخی بیزانس ایمپراطورلنی اراضینه هجومه باشلایه رق سرهم طرفلرینی ضبط ایتمشلر و میلادک ۱۰۷۲ - ۱۰۷۳ سنه لرنده نیش شهرینه قدر محللری یغما و غارت ایدوب شهر مذکورک باش کلیسایسنده بولنان سوهمی پروقویک تره سنی آچوب مقدس آتی غصب ایتمشلر و دیمترو بیجه [میترو بیجه] به کتورمشلردی . ایمپراطورامانوئل قومنین آتی ساتون آلوب یرینه اعاده ایتمشدر [۲] .

فقره (۱۳) [۲۸۶] صرب قرالی دوشان زمانده دخی بروجه آتی

[۱] ملاحظه مؤلف : Hopf 140 Parken 238

[۲] ملاحظه مؤلف : Kinnanur 229 Hreerstrasse 288

یازلیبور : « اشبوعصرده صرب و بلغارلرک حدودلرینی تعین ایتمک ممکن دکلش، صحیح اولان شودرکه: طونه ده بلغار قومی ایله روس قومی هم حدود ایتمک؛ میلادک طقوزنجی و اوئنجی عصرلرنده مورخ نستور قولجنه اوغلیچ ونوریچ نامنده اولان روس قبیله لرینک طونه به قدر اوزان دینغنی و طونه منبعده روس مملکتلری بولندینغنی بیان ایدیبور. فقط بورالرده کی اسلاو عنصرینک پیچهنغ لره و قومانلره بر ترک ایتمکک مجبور اولدقلرینی دخی علاوه سوبلیبور. پیچهنغ و قومان کوچی لری اورادن صاوشدقلرنده مولناو یاده اسلاو اولمان رومن قومی ظهور ایتمشدر. انجیق آنلر دخی راز زمان کچوک روسیه زبانی رسی لسان اولق اوزره استعمال ایتمشله ایدی. »

فقره (۱۴) [۲۹۲]: « داکیاده بولنان رومنلرک نسلی و اوائل احوالی ستره مجهولیتله مستوردر. آنلرک اولجه بو طرفلرده بولندقلرینه دائر المزده هیچ بر ویشقه یوقدر، بومسئلہ ملیه دها تمام صورتده تقرر ایتمیه رک منازع فیدر. قرون وسطا تک نصف اولنده مولداو یاولا حیانک ساکنلری بلغار و روس اسلاولری ایله کوچی مجار و پیچهنغ و قومانلردن عبارت ایتمک. اولوقت قازباط داغلرینک اشعه شمس ایله منور تپهلرنده بولنانلر دها اول بالقان شبه جزیره سندن هجرت ایدن ومن چوبانلری اولسه کرک. ترانیلوانیا چوللرنده بولنان محاللرک اسملری اولجه اورالرده اسلاو عنصری ساکن اولدینغنی کوستریبور. بعده قومانلرک اورایه هجرتلرنده طونه تک شمال سواحلی غیر مسکون قالش ایدی. »

۳

قومان یعنی اوغوز تورکلری

بالقان شبه جزیره سنده بولنش اولان تورکلردن اک ذی نفوذی قومانلر ایدی. بولنلرک تاریخی بلغار قومنک تاریخنه پک یاقیندن مربوط بولنور و آیرلر ذیله بیلور. قومان تورکلری پیچهنغ تورکلردن صکره

بالقان شبه جزیره سنده ظهور ایشلردر . بوجاق طرفنی وولاحیاومولداویایی یعنی افلاق بوغدانی ترک ایتدکلرنده طونه بی کیمشدر ، بلغارستانک محال مختلفه طانیلوب اولا کوچبه حالنده وصره دائمی صورتنده ساکن اولمشلردر . قومانلر اولکی حاللرنده غصب وغازت ، حرب وضریدن قزاندقاری ایله کفاف نفس وتمیش ایتدکلر ایدیلر . صوکلر حاللرنده بلغارلرک مسلکته سالک اولوب زراعت و صنعت ایله مشغول اولغه باشلامشلردی . بدمه خرسیتیان اولدقلرندن بلغار وروم قوملرینه قاریشدیلر . مع مافیة بالقان شبه جزیره سنده الآن موجود بولنان بقیه لری غاغاوز وصورغوچ اسملرله یاد اولنورلر . مذکور غاغاوز وصورغوچلر مسکنلرنده وخارجده تورکجه تکلم ایدیلر . بونلرک قطعاً مذکورده مسکون بولندقلری محللر تاریخ مذکوردن مقتبس فقره لرده وملاحظانده بیان اولمشدر .

اوزی قلمه سنک واوزی نهرینک ناملری اوغوزلردن قالمشدر . برزمان بلغارستانده کائن سلیبتره ولایتنده اوزی ایالتی دنیلیوردی .

اوغوزلرک بمجارو بلغارلر اوزرنده نفوذلری فوق الماده جاری ایدی . کرک آنلره برابر کرک باشلوباشلرینه بالقان شبه جزیره سنده ظهور ایش اولان قوملر ایله محاربه ومجادله لرده بولمشلر واطهارشجاعت ایله اکتساب وشان وشرف ایشلردی . مذکور نفوذ فوق الماده لری سایه سنده بعضاً بلغارلر ومجارلر ایله برابر بعضاً باشلی باشلرینه بالقان قطع سنده حکومت تشکیلنه قدر ایلری وارمشلردی . قومان رؤسای بلغار ومجار خاندان حکمداریلری ایله کسب صهریت ایدرک آنلره قاریشدیلر وبوصورتله مذکور ملتره حکمداریله اولدیلر . باشلوباشلرینه حکومت تشکیل ایتدکلرنده بلغارلری دخی اتقاقلرینه ایشلر وبوصورتله آنلره قاریشمشلردی . عثمانلی تورک لری روم ایلی به مرورلرنده قومانلری خرسیتیان اولارق بولدقلرندن روم ویایبلغارماتی دبه طانیشلر ویازمشلر ایدی . حالبوکه بونلرینه تورک لسانی ایله متکلم بولنیور ایدیلر . فقط الآن موجود اولان بقیه لری مدت مدیده مرور

ایتمه دن بلغارلر و روملر آراسنده محو اوله جقلرینه شهبه یوقدر .
 فقره (۱۵) [۴۹۰] « بوتورک قیبله لرینک الک نفوذ لیبسی قومانلردر . بوقیله
 ایچون برازمومات اعطاسنه چالیشه جنز [۱] . قدیم بلغارستان پک زیاده
 مسکون ایمش . سراجیمیر چارک آبرو و مستقل اولان حوزة امارتنده داخل
 بولنان بدین [۲] شهری خلقی ۱۳۶۵ سنه میلادیه سنده چارمذ کورک تحت اداره
 سنده بولنان اهانلنک برثلتی تشکیل ایتمکده و ۳۰۰,۰۰۰ نفوسی کچمکده
 ایدی [۳] . بوکچی قیودات و آثار عتیقه منقوله کورستریبورکه عموماً بالقان
 شهبه جزیره سنده قرون وسطاده موجود بولنان اهانلنک اکثریبسی بلا اثر
 محو اولمشدر . دور مذ کورده کی اهالی بی باشلوجه بلغار اسلاو ملتی تشکیل
 ایدیور ایمش . بونلرک آراسنده شوراده بوراده وشهر و مملکتلرده وقرا
 وقصباتده طقوز اجنبی عناصری دخی یاشامقده ایمش . بو عنصرلرک
 باشلوجه لریده روملر و قومانلر ایمش . »

فقره (۱۶) [۴۹۱] « قومان دنیلان توك قومی کرک بلغارلر و کرک
 مجارلر تزدنده پک زیاده صاحب نفوذ اولدقلری تمعجب اولنه جق شیدر .
 قوم مذکور طونه نك اوتنه طرفنده و چادرلری آلتنده یاشامقده ایکن
 روملره قارشى آسن [۴] لرك صادق دوستلری ایدیلر . تانارلر واسطه سیله
 ولاچیاو مولداویا چوللرندن طرد اولندقلرینده بر قسمی مجارستانه دیکر
 قسمی بلغارستانه کچمشلردی . مجارستانده کیلر بعده اورانک قرالی دردنچی
 ولادیسلاو علیه نه مدهش بر صورتده قیام ایتمشلردر . بلغاریاده ساکن

[۱] ملاحظه مؤلف : یکریمی بشنچی بابده دردنچی فقره به نظر قیل .

[۲] علاوه مترجم : بدین شیمدیکی و دین شهریدر

[۳] ملاحظه مؤلف : La Bulgaria populosa . باواریا جغرافیونندن

فرانیسکان جزالی ۱۳۶۸ سنه سنده یازیور : Vulgarii regio est immensa et populus multus multitudo magna (Safarik, 11, 711). cp.

[۴] علاوه مترجم : بلغار حکمدارلرینک اسمی خاصه سی آسن ایدی ، بعضاً

یاسن دخی دیرلردی . یاسن اسمی قدیم تورکلرده دخی بولمقده ایدی .

بالقان شبه جزیره‌سنده تورکلر ۱۰۸۹

اولان قومانلرک ریاستده بولنان خاندان بلغار خاندان حکمداریسی ایله صهریت پیدا ایتمیش ایدی . قومان اکا برندن ترتر رابطه مذکوره واسطه ومناسیتله ۱۲۸۰ سنه میلادیه‌سنده بلغارستانلی حکمداریسنه جلوس ایدرک چارلنی اعقابنه میراث براقشدر . بالقان طاغیری اطرافسنده حکمران اولان برادری التیمور مختاریت قزانوب بونی سلاهنه انتقال ایتدیرمشدر . بیزانسلیلرک روایتنه کوره بدینلی شیشمان نیم قومان ایتمش . ماکدونیاده قومانوه قصبسی وکسریه قضاسنده قومایچه‌وه قریه‌سی وبالقاند ترانوده قومانیته قله‌لری حالا موجود بولمقده و بو اسمی محافظه ایتمکده‌درلر [۱] . قومان علمی واسم خاصی صریه آثار عتیقه‌سندهده بولمقده‌در بلغارلر آراسنده دخی‌الآن قومان اسمی وارددر [۲] . شمدیکی غاغاوزلرک منشائی مجهولدر ، بونلر خرسیان اولوب لسانلری تورکجه‌در؛ وارنه قره‌دکز ساحلنده ساکن‌درلر [۳] . بعضیلری غاغاوزلری قومانلرک سلاله‌سندن عدایتمکده‌درلر [اوزو اوغوزدن غاغاوز دنیلمش] . مع مافیہ بونلر قومانلرله هم لساندرلر .

قره (۱۷) [۲۷۱] « کندیلری کبی همجوارلرنجه‌ده اوز (اوغوز)

[۱] علاوه مترجم : ترویان اوقولیاسنده قومان ، دریانوه اوقولیاسنده قومانیته ، صوفیه‌ده قومایچه قریه‌لری وعمالک عثمانیه‌ده نوره‌قوب قضاسنده قومایچه .

[۲] علاوه مترجم : ظنه کوره قومان تاتارلرده بروزر رتبه‌سی ایدی .
[۳] علاوه مترجم : ادرنه ولایتک مرکزی اولان ادرنه شهرنده و مرکز قضاسنده ، وولایت مذکوره‌یه تابع حوصه قصبه‌سنده وقضاسنده‌کی قریه‌لرک اکثریسنده، سلاویک ولایتنده سیروزسناغی داخلنده زبجنه‌قصبه‌سنده، مرکز قضا اولان زطوه‌قصبه‌سی ایله قضاسنده‌کی دیگر قریه‌لرده، قره‌قریه‌قصبه‌سنده و قریه‌لرنده حالا اهالی مذکوره‌دن وارددر . بونلر اولرنده تورکجه قونشورلر ؛ کلیسارلنده‌کی عبادت‌لرنده رومی اوقورلر . مع مافیہ روم وبلغار دکلدلرلر . لکن روم یسقیوسلری روم اوله‌قلری بیان ایدرلر . بونلردن برکویلوپه روم ویاخود بلغار اولوب اولدینی سؤال اولندقدنه بلانتور غاغوزم ! سورغوجم دیر . بونلرک حیات‌قدیمه وعظمت و اخلاق وادابنه دائره‌ده بر مقاله یازمچم .

تسمیه اولتان و روس لساننده پولووجی دینلین قومانلر بیجه نغزلی تحت اداره لرینه آلمشردی [۱]. قومانلر کوچبه بر قوم وحشی ایمشلر. حیوانات وحشیه دریمی ایله اورتلش قلمه لرده یشارلر وسوت [بالخاصه قیصرات سودی] وینز وات ایله تمیش ایدرلر مش. یازموسمنده کندیلرینی عادی و سبورى سینکلردن محافظه ایچون مکانلرندن پک نادر خروج ایدرلر مش. باشلرینی تماماً تراش ایلرلر مش. البسه لری اغنام دریلرندن مش. سلاحلری اوق ویای و قوخلق یمش. هر زمان یانلرنده اون اون ایکی آت بولندیرلر مش. سفر زماننده دائماً آت دیکشدرمک شرطیله کیجه و کوندوز قطع طریق ایدرلر مش. یکریمی دوت ساعت ظرفنده بش آلتی کونلک یره ایلفار ایدرلر مش. مصادف اولدقلری نهرلری مهمات و ذخیره یوکلر بار کیرلرینک قویر و قلمرینه ربطایتدکلری طولوملر اوزرنده بچرلر مش. قومانلر وقت آسایشده هجواریلرینه هیچ طوقمازلر مش. لکن اثنای حریده حصنه قطعاً آجیمازلر مش. نتیجه محاربه ده غصب و اسیرایتدکلری حیوانلری و انسانلری لرلرینه کوتورلر مش. اولومدن قطعاً قورقوب چکنمز لر مش. اثنای حریده دشمنلرینه القای خوف ایدن بلند آواز ایله حایقیرلر، و اوزرلرینه دسته ایله اوق آتارلر؛ بعده تکرار هجوم ایتمک اوزره سربماً چکیلیرلر مش. اولولرینک دفنی ایچون شایان تعجب عادتلری وار مش. قومانلرک لاتینلره معاهد بولسان یونا اسمنده کی ریئسی میلادک ۱۲۴۱ سنه سنده استانبولده وفات ایتمش ایدی. بوکسه پت پرست اولدیفندن خارج بلده ده یوکسک برتبه آلتده دفن اولمش. معیتده اولان قومانلر طرفندن

[۱] ملاحظه مؤلف : قومانلرک صور حیاتیه وسائره سه دائر فرانسز Robert Nicetas Choniates ed. Bonn 124. G. Sathas ، نك خاطرانی ، de Clary Bibliotheca graeca, I. 79. Blauneber Volksmund sprache der Kumanen Zschr der morgenegesellschaft eprg. 1875 III IV

بو مؤلفلرک قولنجه قومانلر اوزبک قبائلندن یمش و بوگونکی خیوالیره نلاً قریبئی وار مش .

بالقان شبه جزیره‌سنده تورکلر ۱۰۹۱

مزارینک اوستنده سکن سلاحدارایله بکرمی التی آت زبح ایدلش [۱].
بیزانسلیک قونلجه قومانلرک لسانلری مجارجه دن دها زیاده تورکجه یه یاقیندر.
میلاک اون اوچنچی عصرنده بیزانسلیردن بری قره دکزه قریب
اقوامک لسانی ایچون برلغات کتابی تألیف ایتمش ایدی. بو کتاب الآن
موجوددر [۲].

قره (۱۸) [۲۹۵] • بیزانسلیلر آرتق کندی قونلریله مملکتلرنی
محافظه یه مقتدر اوله مدقلرندن عسکرلری آراسنه نورمان، بلغار، روس،
کرچی، چرکس، ارمنی، عرب، قومان و سائر اجنبی اقوامی ادخال ایتملر.
قره (۱۹) [۲۹۹] • بلغارلر میلادک ۱۰۷۳ سنه‌سنده بیزانسلیلر
علهنه قیام ایتمک لری زمانده طونه ساحلنده کی قومانلر ایله مناسبات
اتفاقیه‌ده بولنیورلردی. •

قره (۲۰) [۳۰۱] • وقوعبولان مغلوبیتلری اوزرینه بلغار
سرکرده لری معیتلرنده قالان عساکر ایله طونه بوینده بولنان قومانلر
زردینه قاجشلر. •

قره (۲۱) [۳۰۲] • موسم شتاده آسن ینسه ظهور ایتمش. قومانلرله
وقوعبولان اتفاقندن طولایی آنلر دخی معیتده ایتمش. صرب
کینیزی ده روملر علهنه اوله رق آنلرک متفق طبیعی ایدی. صربلور
روملرک غرب طرفنده بولنان قلعه لرینی تخریب ایتمکده ایکن بلغارلرده
ولاح و قومانلرله متفقاً تراکیاده فله دن قره دکزه قدر متمد بر ساحه
اوزرنده پاییه لر قروملرله حرب ایدیورلردی. روم ایمپراطوری میلادک
۱۱۸۷ سنه سی ایلونک سکزننجی کونی یانبولیده قومان عسکرینه تصادف

[۱] ملاحظه مؤلف : Albericus ed. Leibnitz. Hanover
1698, 579 Herodot. VI.71

کدک منوربت روبریفسک ۱۲۵۳ سنه‌سنده تانارلرک زردینه عزیمتی
میین یازدینی سیاحتنامه‌ده قومانلرله دائر اولان بحثه نظر قیل .

[۲] ملاحظه مؤلف : Alphabetum Comanicuma Rousler Rom. : Stud. 338
مجارستانده قومان لسانده « بزم پدر » دعاسی .

ایتمش ایدی. عسا کر مذکورہ آلتی استادییون محلی اشغال ایتمکده ، اخذ ایتمکدری اون ایکی بیک اسیری وغصب ایلمکدری بی حساب حیواناتی کتورمکده ایدیلمر. آرالزنده محاربه وقوعبولش . روملر ظالیتک گندی طرفلر زنده قالدیغی ادعا ایتمکده ایلملر ده ادرنه به چکلمشلردی . »

فقره (۲۲) [۳۰۳] « روم ایمراطوری موسم شتاده ادرنه ده بولنیور واستانبول لایتیلری علینه بالقان اسلاولر بی اتفاقه دعوت ایدیوردی . بو یابده وقوعبولان مخبرات نتیجه سنده کلهجک مارت آیتنه استانبول اوزرینه برآ سکسان بیک روم ایله فرق بیک بلقار قومانک ویکرمی بیک صربک هجوم ایتمی تفررایتدی . مذکور استانبول لایتیلری دکز طرفندن دخی ایٹالیا جمهوریتی دوتنمسی ایله اوغراشمغه مجبور ایدیلمر . »

فقره (۲۳) [۳۰۷] « قالویان میلادک ۱۱۹۶ سنه سنده چار اولدوقده عسا کر کثیره ایله هر سنه ترا کیا وما کدونیا قطعهلری اوزرینه مهاجمه ایتمکده باشلامش ایدی . بو حکمدار قومانلرله غایت صیقی مناسبتده بولنیور ایدی . حتی بر قومان قیزی دخی تزوج ایتمش ایدی . مع مافیہ مناسبات مذکورہ ایله برابر قومانلر مملکتده تجاوزات مدهشده بولمقده ایدیلمر . قومانلر استانبول قبولرینه قدرده دهشتلی هجوملر اجرا ایتملر ، مجارلرک میلادک ۱۰۷۲ و ۱۰۸۳ سنه لر نده اجرا ایتمکدری کبی ترا کیا وما کدونیا ده اولان شهرلردن بک چوق اموال غنایم اخذ ایله مسکنلرینه کورتورمشلردر . »

فقره (۲۴) [۳۱۱-۳۰۹] « قالویانک قومان و بلقارلری چورلی بی و پروپوتید [۱] ساحلتی غارت ایتمکده لر ایکن یعنی میلادک ۱۱۹۸ سنه سنده بیزانس ایمراطوری آلکسی ده سرکش دو برومیر استرزه بی صارپ تحصنکاهنده محاصره ایتمش ومانجیققر ایله تضییق ایلمش ایدی . محصورین وقوعبولان مهاجمه بی رد و دفع ایتمیلر . » « قالویانک روملر ایله صلح ایتمنه بک مهم سبیلر وار ایدی . از جمله وولیسکی حکمداری رومان میتیللاوچ میلادک ۱۲۰۲ سنه سنده مولد او یایه داخل اولمش

[۱] علاوه مترجم : پروپوتید مرصه دکزیدر .

۱۰۹۳ بالفان شه جزیره سنده تورکلر

وبوندن طولای بلغارلرک متفق اولان قومانلر ایبراطور ممالکنی ترک ایتمیش ایدی . بوضورتله ممالک مذکورہ قومانلر طرفدن موقفاً راحت براقلدی .

فقره (۲۵) [۳۱۸] « بلغارلر و قومانلرجه دخی ترویا [۱] نك سقوطی حقنده کی حکایه معلومه مجهول دککش . بونلر لاتین اهل صلیبی ترویا - لیلرک وارنلری اولدقلری وجدلرینک میراتی آرامق اوزره کلدکلری ظنده بولدقلرندن آنلرک شرقه تهاجته تعجب ایتمیشلردی . »

فقره (۲۶) [۳۲۰] « مار شال و بلغاردوین و داندولونک ادرنه ده اردو . کاهلری وارایدی . بونلر غروب شمس قدر بلغارلرک ، روملرک ، قومانلرک مهاجته مدافعه و مقاومت ایتمکده و فرادیلری جمع ایلمکده بولمیشلردی . »

فقره (۲۷) [۳۲۲] « قالویانک قومان نسلندن اولان زوجه سی رقیه سی بولان کوزل اسیره نك جاننه قصد ایتمش ایدی . لکن موفق اوله میهر قاسیره به اجرا ایتمدیکی افترا ایله کنديسک اعدامه سبب اولش بولنديغنی البریک یازیور [۲] . »

فقره (۲۸) [۳۲۲] « بلغارلر روملردن ممنون اولدقلری قومانلره تسلیم ایدرلر مش . بدبخت روملر بوضورتله اسارته دوچار اولدقلرنده صاحبزینک عبادت ایتمکلری پتله و آنلره قربان تقدیم ایتمکک مجبور اولورلردی . »

فقره (۲۹) [۳۲۴] « قالویان میلادک ۱۳۰۷ سنه سنده ادرنه بی محاصره و اوتوز اوج عدد ماینیق ایله تضییق ایتمکده ایدی . فقط قومانلر بقتہ اقامت کاهلرینه عودت ایتمش اولدقلرندن اوده محاصره بی رفع ایتمش ایدی . چونکه پایا قالویانه مصالحه نصیحتی و یرمش ایتمش [۳] . »

[۱] علاوه مترجم: ترویا بیفاسنجانی داخلنده کی اسکی استانبول خرابه لیدره .
[۲] ملاحظه مؤلف: ۱۲۴۱ سنه سنده یازمشد . Ed. leibnitz. Hannover. 1698, 444
[۳] ملاحظه مؤلف: ۲۵ مائس سنه ۱۲۰۳ No. 1 Theiner mon. slav. LXVIII.

فقره (۳۰) [۳۴۸] «آسیا اقوامنك حرکات جدیدەسى شرقی اوروپایی لرزه ناک ایتمش ایدی . قومانلر روسیە دن کلن تانارلردن خوف ایده رك و لاجیا ومولداویا چوللرندن بولك بولك قاجشدر . برقسى مجارستانه کیتشلر ، ودیگر قسىده ایجریسى هوا طولو درى طولمرا ايله طونه بی کچرک تراکیا جانبی طولدرمشلردی . لاتینلر بلغارستانه کلن مهاجرین مذکورە ايله مناسبت پیدا ایتدکلرندن میلادک ۱۲۳۹ سنه سنده فرنک ، بلغار ، قومان قواى مجتمهسى تراکیاده بولنان روم قلەلرخی محاصره یه ایستدار ایتشلردر . »

فقره (۳۱) [۴۸۸] « میلادک اون اوچنجی عصرنده طونه نك شمال طرفده بلغار حکمدارلری آسنلرله محبت و مناسبتده بولنان قومانلر حکم ایتکده ایدی . بولرک اورادن صاوشدکلرندن صکره ، میلادک ۱۳۰۰ سنه سنده مجارلر آلوطه نك شرقده رومن و بودە لقی تأسیس ایتشلردر . »

فقره (۳۲) [۵۲۵] « چار پتره میلادک ۱۱۸۹ سنه سنده یزانسلیلر علیهنه اولق اوزره آلمانیا امپراطوری برنجی فرە دریقه قرق بیك قومان و بلغاردن عبارت بر معاونت عسکریه تکلیف ایتمش ایدی . نتیجه ده صربلر ايله برلشە رك بوامدادی آلتمش بیك نفره ابلاغ ایتشدر . »

فقره (۳۳) [۵۳۸] « صربلرک بلغارلر ايله محاربه لرندە قومانلر و تانارلر پت پرست اولدکلرندن طولایی بشقه درلو مامله ده بولغشلردر . »

دیگر برسالە ده قومانلرە دائر تصادف ایتدیکم پارچه بی ده بزقره (۳۴) اوله رق بورایه علاوه ایلدم : « آسن برنجی دفعه میلادک ۱۱۸۴ سنه سنده بلغار و روملرە چار اولق اوزره اعلان حکومت ایتمش ایدی . لکن بودفعه مظهر موفقیت اوله مدیقندن بلغار سرکرده لری ايله طونه نك اوتە چابنده بولنان قومان تورکلرینه التجایه مجبور اولمش ایدی . [۱] . »

[۱] سلائیق قتولیک باباسی یوسف ائندینک دورومبر استرە زه به دائر ۱۹۱۱ سنه میلادیه سنده سلائیکده طبع اولنان رساله سندن ، صحیفه : ۱۳ .

سلجوق تورکلری

قونیه دن دور برجه طرفه کجهرک ساکن اولمش سلجوق تورکلرینه دائر تاریخ مذکورده معلومات بک آذرده عثمانلی و ناسقندن جواد پاشا ایله خیراه افسدی تاریخلرنده بونلره دائر معلومات وار ایسه ده غیر کافیدر. میلادک ۱۲۶۳ سنه سنده سلجوق سلطانی عزالدین آرارنده اولان صهریت مناسبتله بیزانس ایمپراطورلرندن میخال پالتولوغ زردینه التجا ایتدی، ایمپراطور طرفندن دخی ساکن اولمق اوزره مشار الیه دور برجه قطعه سنده اراضی ورلدی. صالقی دده نک تحت اداره سنده بولنان اون اولابی بیک تورک عائله سی بیزانس ایمپراطورلنی مناسفته خدمت ایتمک و بلغارلره قارشى سد اولمق اوزره مذکور قطعه ده اسکان اولدی. بو تورکلر بیزانس دولتک منفته اوله رق بلغارلر ایله برخیلی اوغراشدیلر. لکن قلت نفوسلرندن طولابی نهایت مغلوب اولدیلر. ایمپراطورک زردنده قالان سلطان دخی تحت ایمپراطورینک ضبطی حقنده وقوعبولان افترا اوزرینه اینوس قلعه سنده حبه القا ایدلدی. مذکور تورکلرک بعضی تنصراشمس و بعضی قریم و قیجاق طرفلرینه التجا ایلش و دور برجه ده قالانلر ایسه اوزانده اولمان قومانلره قاریشمشردر. بالاده التیمور طرفندن تشکیل ایدلدیکی بیان اولتان بالتان حکومتی زیر اداره سنده بولنان مذکور قومانلر اوئانده تنصراشمس ایدیلر. مأخذ انخاذا ایدیلان تاریخک مؤلفی قره دکز سواحلنده الآن موجود بولسان فاغاوز خرسقیانلری بو قاریده بیان ایدلدیکی اوزره قومانلرک بقیه سی اعتبار ایتمکده ایسه ظنجه آنلر سلجوق تورکلرینک حفیدلریدر. مذکور فاغاوزلر ایله آنلرکی اولان صورغوج خرسقیانلری حقنده عثمانلی تورکلرینک بلغارستان فتوحاتی بیان صره سنده معلومات ویرله جکدر. شمذیک تاریخ مذکورده آنی الذکر پارچه اقتباس اولتور:

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعہ سی

۱۰۹۶

فقرہ (۳۵) [۴۹۱] « ہاممر شرقی منابعہ استناداً بوابدہ بروجہ
آئی بیاناندہ بولنیور : میلادک ۱۲۶۳ سنہندہ روملر [پیزانسلیلر]
کندیلرینہ التجا ایش اولان سلطان عزالدین سلجوقیہ دوریجہدہ
اراضی اعطا ایشلردی . صالقی ددہ قومانداسندہ اولرق اون اون
ایکی بیسک تورک عائلهسی آناطولی طرفندن اورایہ ہجرت ایشلدر .
صالقی ددہ مزارینک حالا باباطاغ قصبہندہ موجود اولدینی کوریلپور .
فقط بوتورکلر بک آز زمان صکرہ قریم و قیجاق سحرالرشہ ہجرت
ایشلدر . فقط آنا سائرہدہ مذکور تورکلرہ دائرہ ہیچ برسوزہ
تصادف ایدلیپور [۶] . »

سرور سنجائی متصرف
معاون اسبقی

استویان جانسزوف

Üstünyân Cansızof